

Evropská
komise

DISKUSNÍ DOKUMENT
O **SOCIÁLNÍM ROZMĚRU EVROPY**

Evropská komise
COM(2017) 206, 26. duben 2017

Rue de la Loi/Wetstraat 200
1040 Bruxelles/Brussels
+32 22991111

Valdis Dombrovskis

místopředseda pro euro a sociální dialog také odpovědný za finanční stabilitu, finanční služby a unii kapitálových trhů

Marianne Thyssen

komisařka pro zaměstnanost, sociální věci, dovednosti a pracovní mobilitu

Předmluva

Dne 1. března 2017 předložila Evropská komise bílou knihu o budoucnosti Evropy. Tato kniha představuje výchozí bod pro širokou diskusi o budoucnosti Evropské unie s 27 členskými státy.

„Chceme Unii, která občanům skýtá nové příležitosti ke kulturnímu a společenskému rozvoji a hospodářskému růstu,“ přislíbilo Římské prohlášení ze dne 25. března 2017 u příležitosti 60. narozenin Evropy. V posledních šedesáti letech byla evropská integrace při vytváření těchto příležitostí pro všechny své občany a při zvyšování úrovně sociálních norem ve všech členských státech velmi úspěšná.

I přes tyto mimořádné úspěchy přetrvávají problémy v celé Evropě. Hospodářská krize zanechala v životech lidí a na našich společnostech hluboké stopy. Lidé si kladou otázku, zda jsou přínosy a těžkosti spojené s otevřenými trhy a společnostmi, s inovacemi a technologickými změnami rozloženy rovnoměrně. Jejich důvěra ve schopnost Evropy utvářet budoucnost a vytvořit spravedlivou a prosperující společnost byla narušena.

Naše společná očekávání, která máme v sociální oblasti, jsou jedním ze způsobů, jak získat podporu a převzít kontrolu nad naší budoucností. Evropa je domovem nejrovnoprávnějších společností na světě – to je skutečnost, které si velmi cení

celá Unie. I když mezi zeměmi přetrvávají rozdíly v hospodářském rozvoji a sociálních tradicích, postupně jsme posílili jak individuální, tak kolektivní sociální práva a na evropské i vnitrostátní úrovni zlepšili spolupráci se sociálními partnery. Rámec EU urychlil vývoj účinnějších politik a dosažení spravedlivějších sociálních výsledků.

Pokud jde o budoucnost, mělo by se diskutovat o tom, jak přizpůsobit naše sociální modely současným a budoucím výzvám a povzbudit sociální smýšlení v Evropě. K této diskusi přispívá Evropská komise tímto diskusním dokumentem o sociálním rozměru Evropy. Dokument mapuje vývoj a výzvy, a co je nejdůležitější, nachází způsoby, jak přeměnit naše ambice v realitu, jak připravit evropské občany na svět v roce 2025 a jak zajistit, aby se naše společnosti staly silnějšími a dokázaly se lépe přizpůsobit.

Z hospodářského, sociálního a politického hlediska stojí podmínky pro sociální Evropu na pevném základě. Musíme se však shodnout na její budoucí podobě.

Je toho mnoho, za co musíme bojovat a o čem musíme přemýšlet.

26. dubna 2017

„V tomto čase změn a s ohledem na obavy našich občanů se zavazujeme k naplňování Římské agendy a k práci na dosažení (...) sociální Evropy: Unie, která na základě udržitelného růstu prosazuje pokrok v hospodářské i sociální oblasti, stejně jako soudržnost a konvergenci a zároveň dohlíží na dodržování integrity vnitřního trhu; Unie, která bere v potaz různorodost vnitrostátních systémů a zohledňuje klíčovou úlohu sociálních partnerů; Unie, která prosazuje rovnost mezi ženami a muži, jakož i práva a rovné příležitosti pro všechny; Unie, která bojuje proti nezaměstnanosti, diskriminaci, sociálnímu vyloučení a chudobě; Unie, kde mladí lidé dostávají nejlepší vzdělání a odbornou přípravu a mohou studovat a nalézat uplatnění po celém kontinentu; Unie, která chrání naše kulturní dědictví a propaguje kulturní rozmanitost.“

Římské prohlášení vedoucích představitelů EU, 25. března 2017

Obsah

1. SOCIÁLNÍ ROZMĚR EVROPY	6
2. DNEŠNÍ SOCIÁLNÍ REALITA	8
3. FAKTORY ZMĚN DO ROKU 2025	14
4. MOŽNÁ CESTA VPŘED PRO EU-27	22
5. DALŠÍ SMĚR DISKUSE	32
PŘÍLOHY	33
1. SOCIÁLNÍ EVROPA: ČASOVÁ OSA	34
2. NEDÁVNÉ A NADCHÁZEJÍCÍ INICIATIVY KOMISE	35

1. Sociální rozměr Evropy

V celosvětovém srovnání jsou evropské společnosti místem pro život vyznačujícím se prosperitou a blahobytem. Mají nejvyšší úroveň sociální ochrany na světě a v porovnání s ostatními zeměmi se řadí vysoko, pokud jde o blahobyt, lidský rozvoj a kvalitu života. Evropané to potvrzují. Pověštinou uvádějí, že jsou šťastní a se svým životem spokojeni. Ptáme-li se jich však na budoucnost, vyjadřují obavy a znepokojení, především pokud jde o budoucí generace.

Obavy se velmi liší v závislosti na jednotlivcích, regionech a zemích, ale existují i společné problémy. Všechny členské státy prošly radikálními změnami, které ovlivnily každodenní životy občanů. V členských státech střední a východní Evropy se občané stále ještě potýkají s důsledky rychlé transformace, kterou zažívají od 90. let minulého století. V ostatních členských státech jsou velmi výrazně pocíťovány důsledky nejhorší hospodářské a sociální krize za poslední desetiletí, třebaže se situace nyní vyvíjí poměrně lépe. Pokud jde o budoucnost, všechny členské státy procházejí rychlými a výraznými změnami – ať už se jedná o demografické stárnutí a nové rodinné modely či rychlost digitalizace, nové formy práce a dopady globalizace a urbanizace.

Mnohé z těchto trendů nabízí nebývalé příležitosti, pokud jde o svobodný výběr, zdravější a delší život, lepší životní podmínky a inovativnější a otevřenější společnosti. Vyvolávají však i nové otázky. Jsou tyto příležitosti dostupné všem? Jsme jako jednotlivci a jako společnost dobře připraveni na změny, které nás čekají? Tempo a složitost mnoha právě probíhajících transformací posilují pocit – a skutečné riziko – diskontinuity a nejistoty v životě mnohých, jakož i obecnější nespravedlnosti a nerovnosti.

Názory na to, zda je „Evropa“ příčinou nebo řešením těchto problémů, se liší. Částečně je tomu proto, že pojem „sociální Evropa“ má v různých částech společnosti odlišný význam a důležitost.

Pro některé lidi je pojem „sociální Evropa“ vyprázdněný a EU vnímají jako katalyzátor

celosvětových tržních sil, nástroj obchodních zájmů a hrozbu „sociálního dumpingu“ způsobenou neomezeným jednotným trhem bez jasných hranic.

Jiní popírají silnou potřebu sociálního rozměru Evropské unie a sociální otázky považují za výhradní záležitosti svých vnitrostátních a regionálních vlád. Sociální politika EU a minimální normy jsou dokonce vnímány jako prostředek k vyloučení hospodářské soutěže.

Pro další občany je „sociální Evropa“ tím hlavním, čím EU přispívá k demokratickým, jednotným, kulturně rozmanitým a prosperujícím společnostem. Znamená pro ně hospodářský a sociální pokrok, boj proti diskriminaci a sociálnímu vyloučení, přípravu Evropanů na požadavky trhu práce a možnost Evropanů prožít naplněný život. Evropu považují za nejlepší štít na ochranu a posílení našich občanů i obranu našich společných hodnot, zejména v době rostoucích hrozeb a nejistot jak doma, tak v zahraničí.

Evropská unie měla vždy sociální rozměr úzce spjatý s jejími hospodářskými ambicemi. Zlepšení pracovních podmínek, životní úrovně a rovnosti žen a mužů je ústředním cílem EU již od chvíle, kdy Římské smlouvy v roce 1957 v právních předpisech zakotvily zásadu stejné odměny pro ženy a muže. Od té doby se sociální rozměr vyvíjí ruku v ruce s prohlubováním jednotného trhu a konceptem občanství EU, které v jednotlivých zemích zaručuje rovné podmínky a základní práva.

Za 60 let jsme urazili dlouhý kus cesty. Byla přijata Listina základních práv EU a cíle udržitelného rozvoje OSN a na evropské i mezinárodní úrovni nyní existuje výrazné odhodlání dodržovat základní hodnoty, práva a sociální cíle. Evropa má citelný dopad na náš každodenní život: ve škole, v práci, doma, na dovolené, v důchodu.

Vzhledem k tomu, že EU s 27 členskými státy hledá svou budoucí podobu, nadešel pro diskusi o sociálním rozměru naší Unie pravý čas a tato diskuse je důležitá. V posledních letech byla Evropa, kdy reagovala na jednu krizi za druhou, zaměstnána „hašením požárů“. Nyní nastal čas vyvodit patřičné závěry a otevřít novou kapitolu. Proto se musíme zamyslet dlouhodoběji

a přemýšlet nad tím, jak se vypořádat s hlubšími transformacemi našeho hospodářství a společnosti.

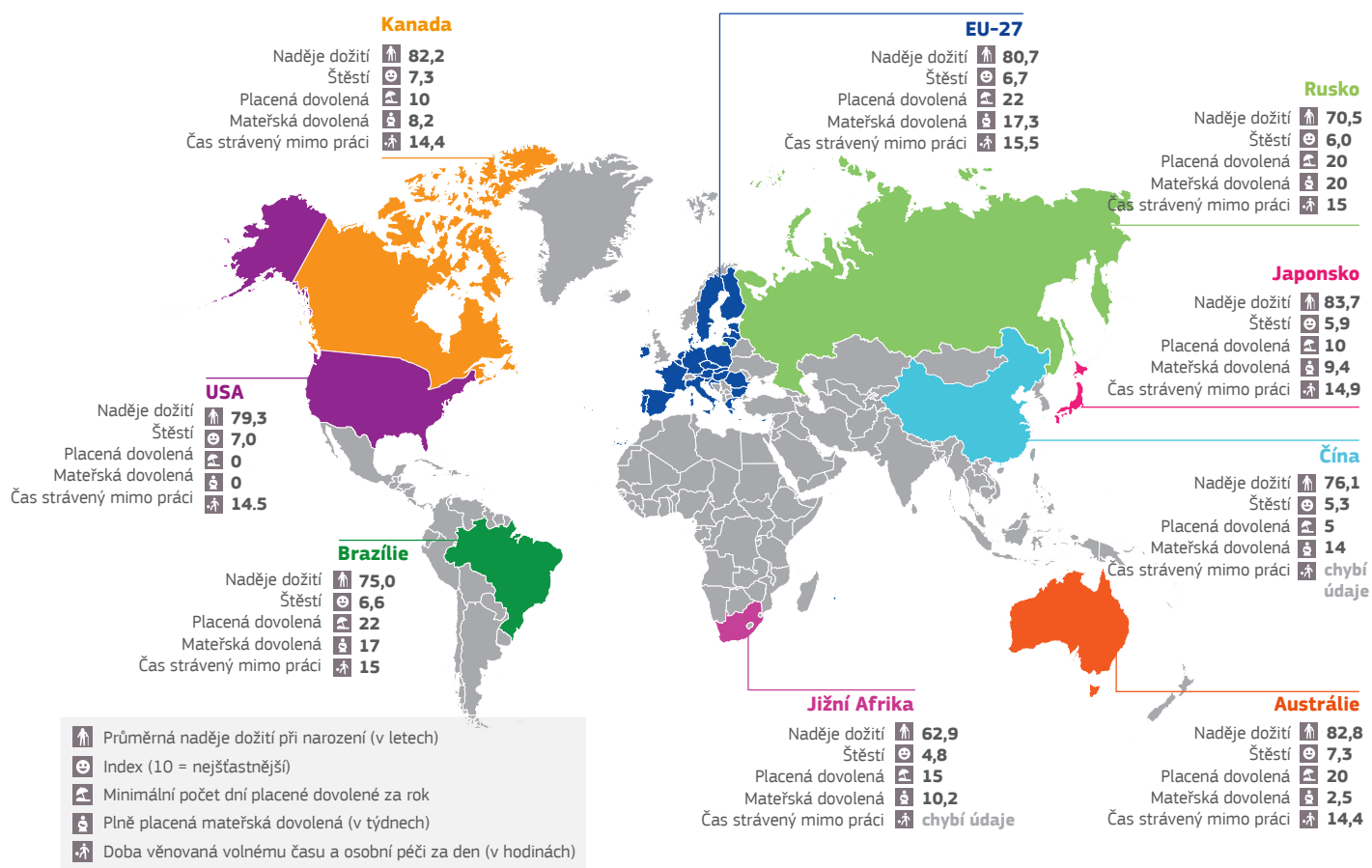
Tento diskusní dokument a širší debata, které navazují na bílou knihu, nám umožní se společně zaměřit na budoucnost. Budeme tak moci společně definovat sociální rozměr Evropy, která vychází z dosažených úspěchů a je připravena na realitu 21. století, a propůjčit tomuto rozměru důležitost. Diskusní dokument odkazuje na naši minulost, ukazuje naši současnost a navrhuje, kam bychom mohli směřovat.

Zdůrazňuje rozdíly mezi zeměmi a regiony, avšak také společné výzvy. Klade si otázku, jakou roli by EU měla mít a jak by mohla obecně lépe spolupracovat s členskými státy, sociálními partnery a občanskou společností.

Stejně jako v případě bílé knihy nejsou zde předkládané návrhy ani normativní, ani restriktivní. Mají vést k reflexi, abychom mohli začít jednat.

Kvalita života je v Evropě jedna z největších na světě

Údaje z roku 2016 nebo nejnovější dostupné údaje

Zdroj: OECD, OSN, Evropská komise

2. Dnešní sociální realita

Dříve než se budeme věnovat výzvám a možným politickým rozhodnutím, je na místě zamyslet se nad stávající situací v našich 27 zemích.

Sociální realita v Evropě se značně liší v závislosti na tom, kde žijeme a pracujeme. Třebaže má Evropa mnoho společného, tradice, zkušenosti a životní situace jsou různé. Systémy vzdělávání a zdravotnictví, modely zaměstnanosti, příjmy a systémy sociální ochrany se stále značně liší.

I KDYŽ SE EVROPA VZPAMATOVÁVÁ Z KRIZE, ROZDÍLY MEZI ZEMĚMI A REGIONY STÁLE PŘETRVÁVAJÍ

Evropa vždy usilovala o sblížení životní úrovně a současně o její zvýšení. V minulosti k tomuto sblížení docházelo téměř automaticky prostřednictvím vnitřního trhu a podpory z fondů EU, a to do takové míry, že Světová banka označila EU za „stroj na sblížení“. V posledních letech se však sblížení výrazně zpomalilo, ne-li zastavilo, neboť nejúspěšnější země se vyvíjejí rychleji. Proč k tomu došlo a proč je to problém?

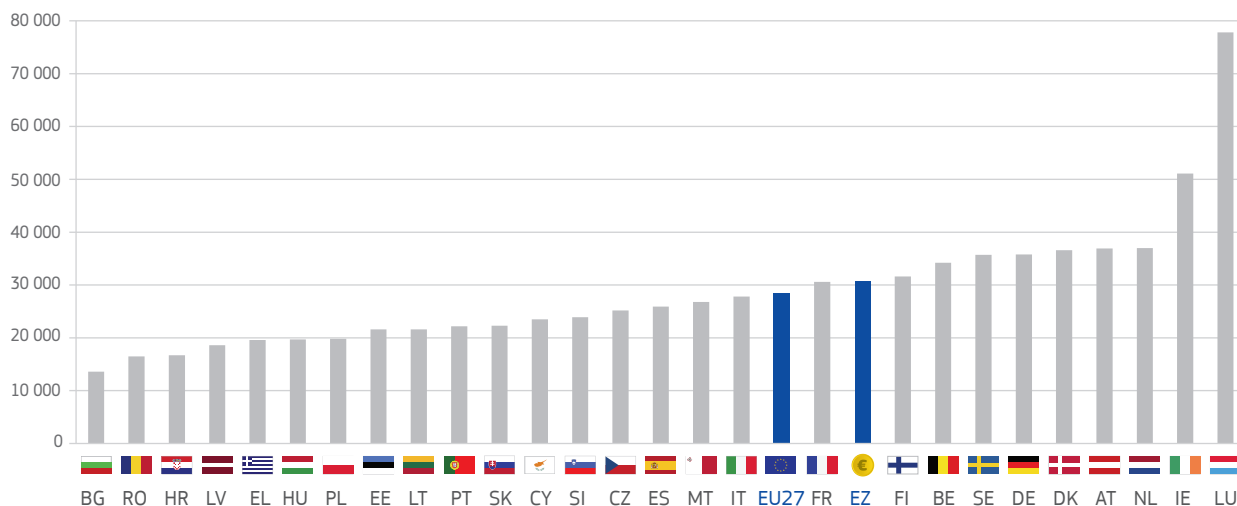
Sblížení má celou řadu výhod. Díky němu jsou naše společnosti a naše Unie jednotnější a stabilnější. Sblížení životních a pracovních podmínek může znamenat, že se lidé do jiné země stěhují na základě dobrovolného rozhodnutí, nikoli z ekonomické nutnosti. Pokud se v průběhu času ke sblížení hospodářské výkonnosti připojí sblížení sociálních podmínek, zmenší se strach ze „sociálního dumpingu“ a posílí se podpora jednotného trhu. K tomu je ovšem zapotřebí, aby ke sblížení docházelo po přiměřeně dlouhou dobu, aby se mu země, lidé a podniky mohli přizpůsobit.

Ekonomické ukazatele životní úrovně svědčí o rozdílech v Evropě. Ani vnitrostátní průměry nevypovídají plně o celkové situaci, neboť skrývají větší rozdíly na území členských států, kde i v chudších zemích existují místa relativního blahobytu a naopak. Obecně se hlavním městům daří výrazně lépe než jiným místům. Například Bratislava a Praha jsou nyní pátým a šestým nejbohatším regionem v EU, pokud jde o hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele.

Nejrychlejší hospodářský růst v EU v období let 2008–14 byl zaznamenán v polském Mazovském vojvodství, do kterého patří hlavní město Varšava. V roce 2008 byl HDP na obyvatele v Mazovském vojvodství 17,1 % pod průměrem EU, avšak vzrostl natolik, že do roku 2014 přesáhl průměr zemí EU-28 o 8,4 %.

Životní úroveň v Evropě je rozdílná

(hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele, podle standardů kupní síly (v eurech), rok 2015)

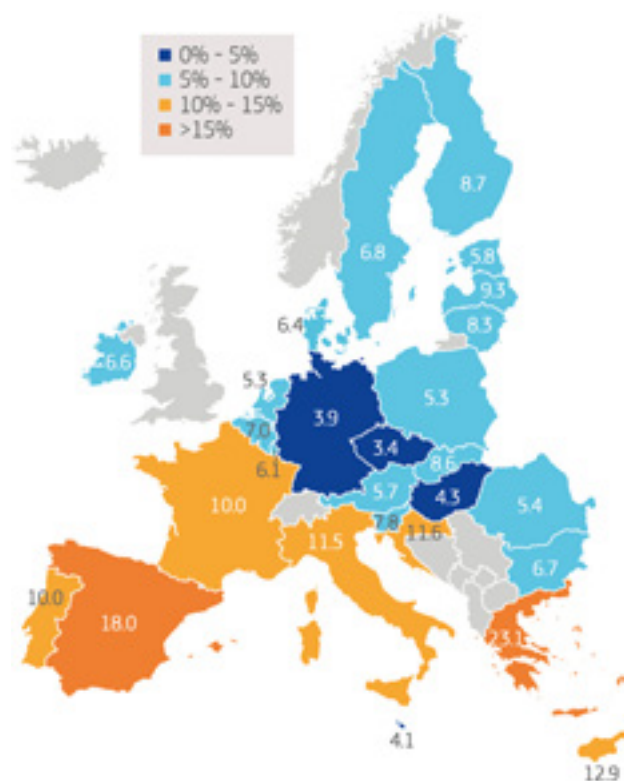

Zdroj: Evropská komise

Díky podpoře ze zemědělských fondů došlo také k výraznému zlepšení rozvoje venkovských oblastí, které tvoří tři čtvrtiny území Evropy.

Nicméně pokrok nepocítí všechny regiony ani všechny části společnosti rovnoměrně. Například zatímco částečné nebo úplné přemístění podniků některé země celkově negativně neovlivňuje – a patří k možnostem, které podnikům nabízí jednotný trh – pro mnoho jednotlivých regionů znamená závažné obtíže a ztráty. Nezaměstnanost se pohybuje v rozmezí od méně než 5 % v České republice, Německu a Maďarsku po 18 % ve Španělsku a 23 % v Řecku.

Míra nezaměstnanosti klesá, ale v celé Evropě se výrazně liší
v %, únor 2017

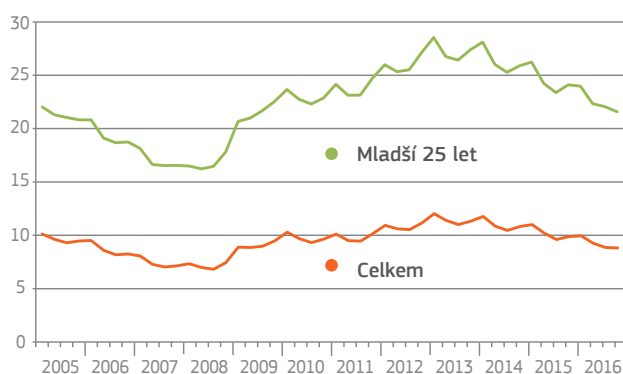

Zdroj: Evropská komise

Krise postihla různé části Evropy různě, nicméně z hlediska celé Unie byly obzvláště tvrdě zasaženy mladší generace. Na konci roku 2016 dosáhla míra nezaměstnanosti mladých lidí v EU 18 % a v eurozóně 20 %. V Řecku, Španělsku a Itálii činila přibližně 40 %. Poprvé od druhé světové války hrozí reálné nebezpečí, že se dnešním mladým dospělým – nejvzdělanější generaci, kterou jsme kdy měli – bude dařit hůře než jejich rodičům.

Nezaměstnanost mladých lidí se snižuje, stále je však vysoká

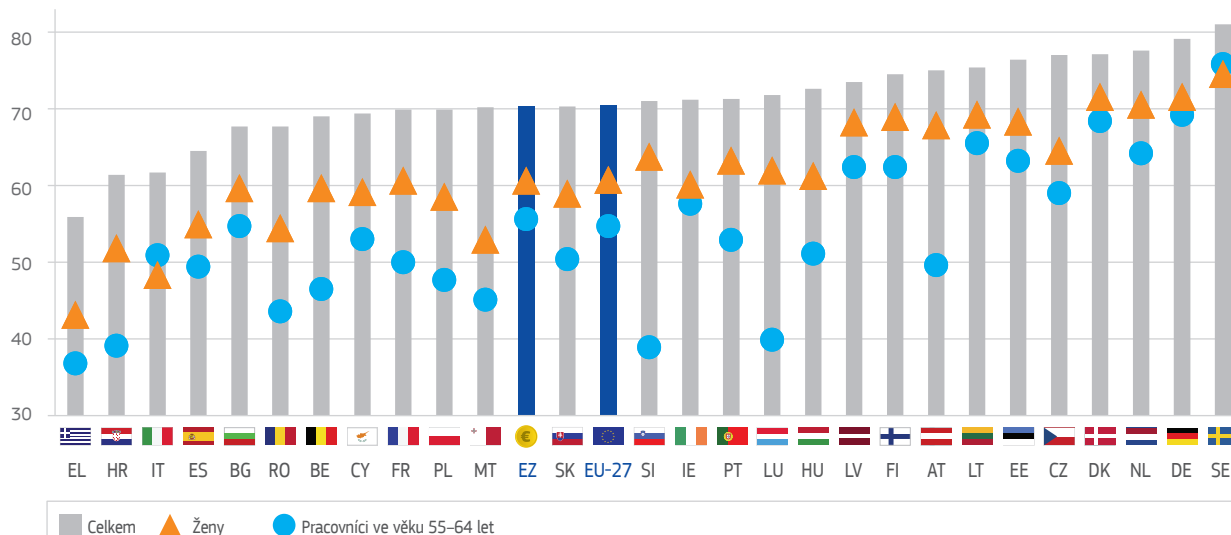
% aktivní populace, 2005–2016

Zdroj: Evropská komise

Díky rozhodnému přístupu a obtížným rozhodnutím hospodářství nyní opět zažívá růst a míra nezaměstnanosti klesá ve všech členských státech. V EU i eurozóně je nyní nezaměstnanost na nejnižší úrovni od roku 2009. Důvodem může být částečně větší individualizovaná podpora poskytovaná mladým lidem prostřednictvím záruky pro mladé lidi.

Míra zaměstnanosti se liší: roste, nicméně u žen a starších pracovníků zůstává nižší
v %, 4. čtvrtletí roku 2016

Zdroj: Evropská komise

MÍRA ZAMĚSTNANOSTI SE LIŠÍ

Pokud sledujeme podíl skutečně zaměstnaného obyvatelstva v produktivním věku – míru zaměstnanosti – mezi jednotlivými zeměmi existují i zde velké rozdíly. Ve Švédsku, Německu, Nizozemsku, Dánsku, České republice, Estonsku, Litvě a Rakousku je míra zaměstnanosti vyšší než 75 % a splňuje cíl, který chtěly všechny členské státy společně dosáhnout do roku 2020. Způsob, jakým se ženy a pracovníci starší 55 let v jednotlivých členských státech účastní trhu práce, je různý. Úroveň jejich zaměstnanosti se sice zvyšuje, obě skupiny jsou však nadále výrazně podzaměstnané.

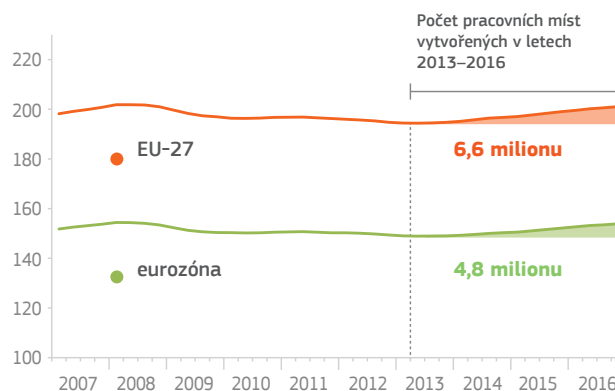
Spolu s mírou nezaměstnanosti se zlepšuje i míra zaměstnanosti. Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2016 dosáhla míra zaměstnanosti v EU 71 % v porovnání se 69 % v roce 2010, kdy byl výše uvedený cíl stanoven. V současnosti je v zemích EU-27 zaměstnáno více lidí než kdykoli předtím – zaměstnání má 201 milionů osob (z toho 154 milionů v eurozóně).

Zlepšení do značné míry odráží rostoucí počet žen na trhu práce. I když významné rozdíly mezi ženami a muži nadále existují, ke zlepšení vývoje přispívá vytváření pracovních míst v odvětví služeb, lepší zařízení pro péči o děti a odstranění daňových faktorů,

kteří druhou výdělečně činnou osobu odrazují od zapojení do pracovního procesu. Zlepšení také odráží skutečnost, že více lidí déle pracuje. To je částečně důsledek minulých důchodových reforem, ale i lepších dovedností, zdraví a pracovních podmínek v celé Evropě.

Většina nově vytvořených pracovních míst jsou kvalitní pracovní místa v tom smyslu, že poskytují dostatečné příjmy, jistotu na trhu práce a příznivé pracovní prostředí.

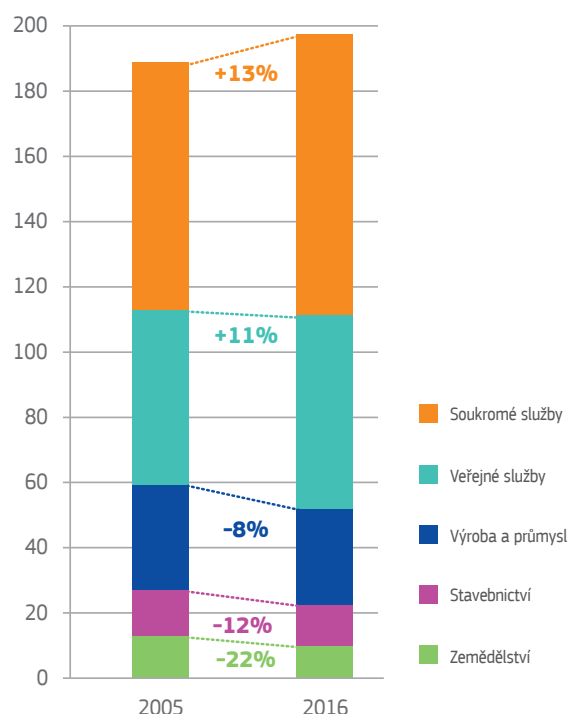
Zaměstnanost se zotavuje a neustále se zvyšuje
V milionech, 2007–2016

Zdroj: Evropská komise

Mnohá z nich byla vytvořena v oblasti služeb, tj. odvětví, které obvykle zaměstnává lidi s vyšší kvalifikací. Nejvíce pracovních míst je vytvářeno v oblasti informací a komunikace, administrativních a podpůrných služeb a v oblasti odborných, vědeckých a technických služeb. Celkem 85 % těchto nových pracovních míst vzniká v malých a středních podnicích.

Nejvíce pracovních míst vzniká v odvětví služeb
zaměstnanost v EU-27 v členění podle odvětví, v milionech % změna 2005–2016

Zdroj: Evropská komise

SYSTÉMY SOCIÁLNÍ OCHRANY SE V EVROPĚ LIŠÍ

Odlíšnosti se netýkají pouze pracovního trhu, země EU-27 vykazují z hlediska politických priorit a rozpočtů také různé systémy sociálního zabezpečení a ochrany. V roce 2015 činily veřejné výdaje na sociální ochranu v EU přibližně 40 % celkových veřejných výdajů (téměř jednu pětinu HDP). Osm členských států – Finsko, Francie, Dánsko, Rakousko, Itálie, Švédsko, Řecko a Belgie – poskytlo na sociální ochranu nejméně 20 % svého HDP.

Způsob fungování systémů sociálního zabezpečení odráží různé tradice převzaté z minulého století. Tyto systémy byly vyvinuty v Evropě na konci 19. století a původně měly za cíl řešit problémy průmyslové éry (viz příloha 1). Většina systémů byla vytvořena po druhé světové válce, zatímco některé dostaly svou konečnou podobu až v osmdesátých a devadesátých letech minulého století. Pokud jde o rozdíly, určujícími parametry jsou výše rozpočtových prostředků a způsob jejich přidělení, zdroj financování, míra pokrytí rizika u obyvatelstva a úloha sociálních partnerů.

Systémy sociální ochrany v kombinaci se zdaněním pomáhají omezit nerovnosti v příjmech. Evropa je dnes domovem nejrovnoprávnějších společností na světě, i když významné rozdíly stále ještě existují. V průměru vydělává 20 % nejbohatších domácností 5krát více než 20 % těch nejchudších. Měřeno z tohoto hlediska existuje nejvyšší nerovnost v příjmech v Rumunsku, Litvě, Bulharsku, Lotyšsku, na Kypru, v Estonsku a Itálii. Výrazná nerovnost v příjmech také existuje mezi regiony v rámci jednotlivých členských států.

Krise měla velký dopad na mnoho Evropanů, kteří se museli vypořádat se stagnujícími nebo klesajícími příjmy. I když reálný disponibilní příjem – jinými slovy příjem, který mají domácnosti k dispozici po zdanění – v poslední době opět vzrostl, jeho výše prakticky odpovídá výši z roku 2008.

Riziko chudoby zůstává i v našich prosperujících společnostech vysoké. Odhaduje se, že téměř čtvrtina obyvatelstva EU-27 je ohrožena chudobou nebo sociálním vyloučením. Dětská chudoba zůstává vysoká a v několika členských státech narůstá. To znamená, že tyto děti mají omezený přístup ke zdravotní péči a existuje u nich vyšší riziko, že předčasně ukončí školní docházku a později v dospělosti budou nezaměstnané a chudé. V roce 2010 se vedoucí představitelé EU zavázali snížit do roku 2020 počet lidí ohrožených chudobou o 20 milionů, nicméně Evropa je v současnosti ke splnění tohoto cíle velmi daleko. Doposud počet lidí ohrožených chudobou vzrostl o 1,7 milionu.

CO NAŠIM SPOLEČNOSTEM A NAŠEMU HOSPODÁŘSTVÍ POMÁHÁ VZDOROVAT KRIZI?

Celosvětová finanční a hospodářská krize, která začala v roce 2008, způsobila v mnoha částech naší Unie vysokou mírou nezaměstnanosti a zadlužení veřejného a soukromého sektoru. Mnoho lidí a rodin se dostalo do nebyvale těžké situace, kdy se s obtížemi snaží vyjít s penězi. Krize prohloubila problémy, které již určitou dobu existovaly, a proto některé členské státy zasáhla tvrději než jiné. V některých zemích bylo lepší investiční prostředí a některé podniky byly konkurenceschopnější a stejně tak některé trhy práce a sociální systémy lépe absorbovaly vzniklé otřesy, a mohly tak účinněji ochránit před negativními dopady krize.

I v nejdolnějších zemích došlo ke ztrátě pracovních míst, nicméně podniky zde dokázaly vytvořit nová místa rychleji. Systémy sociálního zabezpečení, zejména dávky v nezaměstnanosti, pomohly lidem zvládnout přechodné období a veřejné služby se zaměřily na rekvalifikaci a opětovné začleňování na trh práce. Režimy minimální mzdy pomohly lidem uspokojit základní potřeby a žít důstojný život. Země, ve kterých se sociální partneři intenzivně zapojili do reformy trhu práce, vykazují trvale pozitivní výsledky, neboť zapojení těchto partnerů zajistilo, že za reformní proces odpovídá širší spektrum zúčastněných stran.

PŘÍPRAVA NA BUDOUCNOST

Mezi faktory, které budou stále více určovat budoucnost našich společností a hospodářství, patří vzdělání a dovednosti. V Evropě existují nejinnovativnější vzdělávací systémy a nejmodernější systémy odborného vzdělávání na světě.

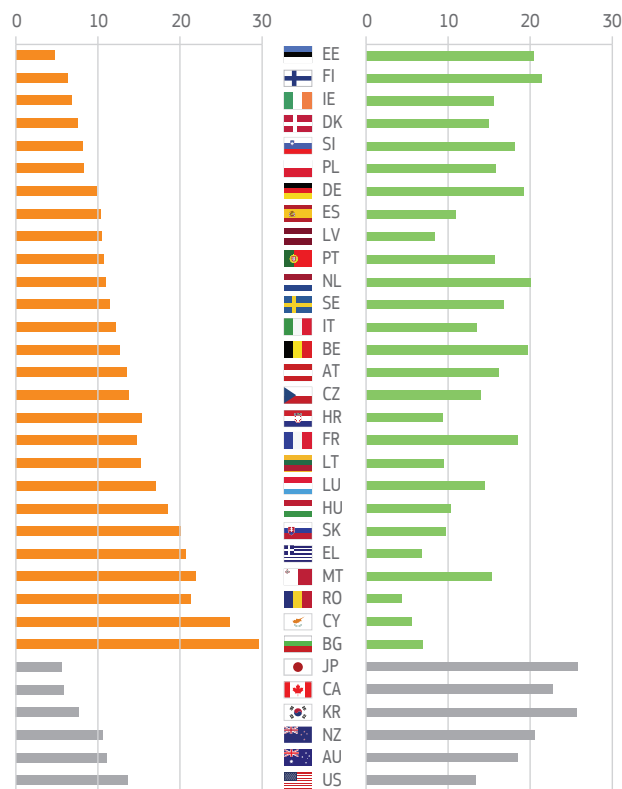
Je proto znepokojivé, že v celé Evropě má přibližně čtvrtina dospělé populace potíže se čtením a psaním nebo špatně ovládá základní početní úkony a téměř dvojnásobnému počtu pak chybí dostatečné digitální dovednosti. A co je ještě horší, jsme svědky toho, že mladí lidé čím dál tím hůře ovládají základní dovednosti.

Nejnovější výsledky průzkumu Programu pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) jsou bohužel jednoznačné: ačkoli některé členské státy dosahují celkově vysoké úrovně excelence a vyrovnanosti výsledků ve vzdělání, většina členských států při snižování počtu žáků, kteří dosahují špatných výsledků ve čtení, přírodních vědách a matematice, nepokročila dostatečně. Pokud jde o některé části populace, je situace ještě více zneklidňující, jelikož v průměru (a po zohlednění jejich socioekonomického postavení) existuje u žáků z řad přistěhovalců dvakrát větší pravděpodobnost než u jejich jiných vrstevníků, že v oblasti přírodních věd nedosáhnou ani základní úrovně odborné způsobilosti.

V celosvětovém srovnání je mezi nejlepšími žáky v oblasti přírodních věd, čtení a matematiky pouze málo Evropanů

% patnáctiletých, kteří dosahují v přírodních vědách, čtení a matematice špatných výsledků

% patnáctiletých, kteří dosahují v přírodních vědách, čtení a matematice nejlepších výsledků

Zdroj: OECD, PISA, 2015

3. Faktory změn do roku 2025

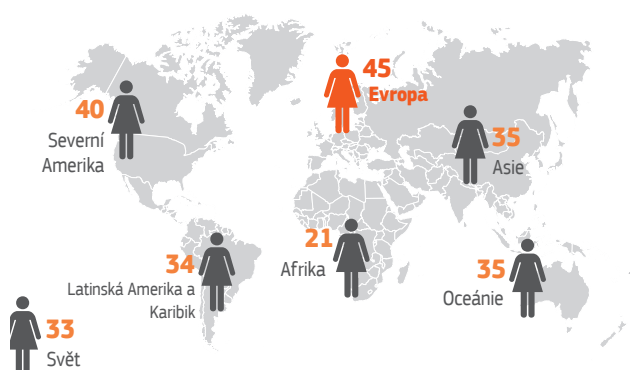
Sociální struktura Evropy se za poslední desetiletí výrazně změnila a způsob, jakým žijeme a pracujeme, je silně ovlivňován celosvětovými faktory. Jedná se o vývoj, který je do značné míry nezvratný a v nadcházejících letech pravděpodobně ještě dále zrychlí, a to ve všech 27 zemích Unie. Přinese nám mnoho společných problémů, ale zároveň i nových příležitostí.

EVROPSKÉ OBYVATELSTVO SE RYCHLE PROMĚŇUJE

Lidé v Evropě jsou zdravější a žijí déle, což je dobrá zpráva. Větší počet Evropanů si díky několika desítkám let míru a díky zdravotní péči, pokroku v lékařství a lepším životním a pracovním podmínkám nyní užívá delšího a aktivnějšího důchodu.

Velmi výrazně se zvyšuje naděje dožití – u mužů se posouvá z průměrných 43 let v roce 1900 na očekávaných 82 let v roce 2050 a u žen by se měla ve stejném horizontu prodloužit z 46 let na 87. Většina dětí, které se v Evropě narodí v rozmezí dneška a roku 2025, bude ještě za sto let naživu. Střední délka života prožitá ve zdraví i přístup ke zdravotní péči se však zároveň stále dost liší v závislosti na regionu a příjmové skupině.

Evropané budou do roku 2030 nejstarší na světě Medián věku podle částí světa

Zdroj: Rand Europe

Evropané mají také méně dětí. Zatímco v 60. letech připadaly na jednu ženu více než dvě živě narozené děti, dnes dosahuje průměrná míra plodnosti v EU hodnoty 1,58. Například v Irsku a Portugalsku klesla míra plodnosti z více než tří dětí na ženu na necelé dvě.

Rostoucí naděje dožití v kombinaci s klesající mírou plodnosti vede k výraznému stárnutí evropské společnosti. Už v tuto chvíli žije v EU více lidí starších 65 let než dětí do 14 let. Lidé ve věku 65 a více let dnes představují necelou pětinu evropského obyvatelstva, avšak do roku 2050 již budou tvořit téměř třetinu. S mediánem 45 let do roku 2030 tak bude Evropa „nejstarší“ částí světa.

Prodlužování života však ne vždy provázejí léta prožitá ve zdraví – téměř 50 milionů obyvatel EU-27 trpí některým chronickým onemocněním a téměř půl milionu lidí v produktivním věku na tato onemocnění každý rok předčasně zemře. Těmto úmrtím přitom mohou předcházet efektivnější politiky v oblasti veřejného zdraví a prevence či včasější a účinnější zdravotní péče.

Dlouhověkost bude silně dopadat na veřejné politiky a sociální služby, a to nejen ve zdravotnictví a pečovatelské péči, ale její vliv se projeví třeba i ve vzdělávacím systému nebo v zajišťování věkově odpovídajícího bydlení a mobility. Stárnutí obyvatelstva může představovat zdroj nových pracovních míst, protože s sebou nese rychlý rozvoj odvětví sociální ekonomiky ve volnočasové oblasti i v oblasti péče. Současně však přináší i nové potřeby. Již dnes žije téměř třetina lidí starších 65 let sama a až dvě třetiny lidí, kterým je více než 75 let, jsou závislé na neformální péči, které se jim ve většině případů dostává od nejbližší rodiny. Každý šestý senior žije v chudobě, přičemž nízké důchody pobírají především ženy v důsledku nedostatečného počtu odpracovaných let.

Všechny tyto faktory budou dopadat na finanční udržitelnost našich systémů sociálního zabezpečení, potažmo na fiskální situaci jednotlivých států. Lze očekávat, že v EU-27 se do roku 2030 zvýší výdaje související s důchody na 12,4 % HDP a vzrostou i

náklady na zdravotní péči (na 7,7 %) a náklady na dlouhodobou péči (až na 2,4 %). Zatímco v roce 2008 připadali na jednoho seniora čtyři lidé v produktivním věku, v roce 2060 to budou jen dva. Dopad stárnutí populace bude zmírněn nejnovějšími důchodovými reformami, jež se snaží sladit věk odchodu do důchodu se střední délkou života, lze však očekávat další, nemalé náklady na zdravotní péči.

Úbytek pracovní síly může také představovat riziko, pokud jde o naši schopnost udržet si současnou úroveň hospodářského růstu. Skutečnost, že ve všech generacích má o práci zájem více lidí a více lidí chce pracovat déle, nemusí celkový propad v populačních číslech vyrovnat. Dovednosti potřebné k vyplnění mezer na trhu práce může EU získat prostřednictvím legální migrace, jež také může přispět k udržitelnosti našich systémů sociálního zabezpečení.

Stárnutí obyvatelstva se taktéž promítne do relativní váhy, kterou má Evropa ve světě, protože jinde počet obyvatel roste rychleji. V roce 2060 budou Evropané tvořit jen 5 % světové populace. Ani v jednom z členských států v té době nebude žít více než 1 % všech lidí na zeměkouli. Situace je obzvláště závažná v Litvě, kde by se podle aktuálních předpokladů měl počet obyvatel do roku 2080 propadnout o více než třetinu. Přibližně 30% pokles se pak očekává na Slovensku, v Řecku, Portugalsku a Bulharsku.

V souvislosti se stárnutím obyvatelstva rovněž vyvstává otázka mezigenerační rovnosti. V dnešní době existuje reálné riziko generační propasti mezi mladšími a staršími lidmi, a to nejen z hlediska rozhodování, bohatství, hmotného zabezpečení a přístupu k bydlení, ale také z hlediska sdílení finančního a fiskálního břemene, které s sebou stárnutí společnosti nese.

NOVÉ ŽIVOTNÍ STYLY A RŮZNORODĚJŠÍ SPOLEČNOST

Demografická změna vysvětluje obecnější trendy ve společnosti (jako nové životní styly, spotřební návyky a podmínky bydlení a novou územní dynamiku) a zároveň je i jejich odrazem.

Porodnost klesá, ale fakta nasvědčují tomu, že touha mít děti někdy zůstává nenaplněna. Příčinou je složitá souhra faktorů, včetně nerovného sdílení rodičovských povinností, nedostačujících zařízení pro péči o děti, organizace práce, jež nevychází vstříc rodině, a nejistých pracovních vyhlídek.

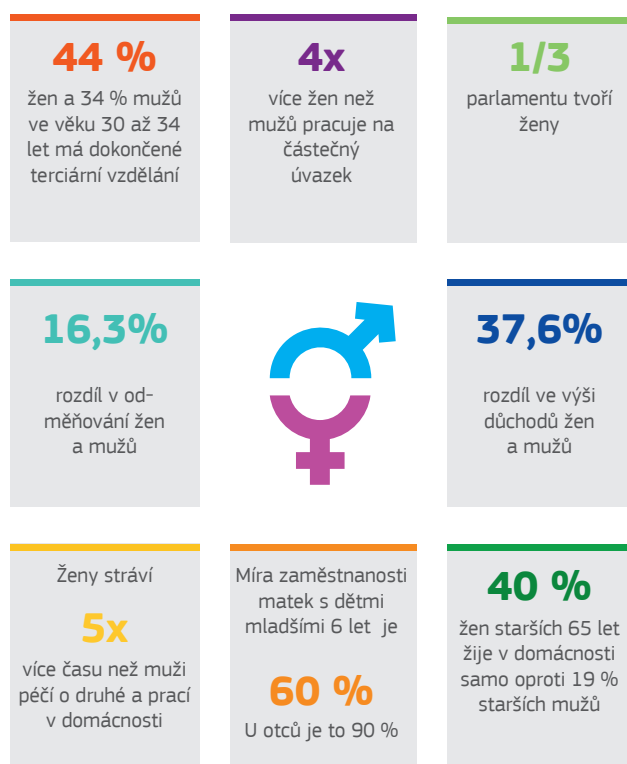
Změny životního stylu jsou také dány rozpadem manželských svazků, jinými druhy vztahů a oslabováním vazeb v rámci širší rodiny. To znamená více svobody pro jednotlivce, kteří mohou žít nezávisle, ale rovněž silící riziko společenské izolace a méně stability v lidských životech. V roce 2015 byla třetina všech domácností v EU jednočlenná a pouze v jedné třetině domácností žily více než dvě osoby. Přitom se očekává, že do roku 2025 bude daný trend ve většině členských států pokračovat. Tento vývoj je spojen s novými problémy, pokud jde o rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem a o pečovatelské povinnosti. Především domácnosti s jedním rodičem čelí v případě nezaměstnanosti vyššímu riziku chudoby.

Rovnost žen a mužů je i nadále vzdálenou realitou, třebaže se situace vyvíjí k lepšímu. Genderové stereotypy nevymizely a přetrvává i nedostatečné zastoupení žen na trhu práce, na pozicích s rozhodovací pravomocí v ekonomických a politických věcech.

K 1. lednu 2016 v EU-27 legálně pobývalo celkem 29,7 milionu osob, které se narodily mimo EU a do Evropy přišly v posledních desetiletích z rozličných důvodů (za prací či studiem, za účelem ochrany nebo v rámci sloučení rodiny). Přestože migrace zůstává v porovnání s jinými částmi světa poměrně umírněná, velké přílivy migrantů v relativně krátkém časovém horizontu, které EU zaznamenává v poslední době, vyvolávají v některých částech Evropy napětí. V zájmu budoucí prosperity a společenské soudržnosti v evropských státech je důležité zajistit pro všechny občany třetích zemí účinnou integraci a postarat se o jejich plné zapojení do společnosti a o to, aby přispívali k jejímu fungování.

Genderové rozdíly všeobecně přetrvávají

Údaje z roku 2016 nebo nejnovější dostupné údaje

Zdroj: Evropská komise

Evropané stále více využívají svobody pohybu v rámci Unie a přemísťují se za prací a studiem do jiných zemí, kde zakládají firmy, platí daně a pomáhají utvářet dynamičtější společnost. V jiném státě jich dnes dlouhodobě (a možná natrvalo) žije a pracuje přibližně 16 milionů. Téměř 1 % pracovní síly EU (1,7 milionu lidí) pak za prací do jiné země každý den dojíždí. Evropská společnost se stále více integruje, jelikož lidé mohou díky nižším nákladům a větším příležitostem, které jim nabízí jednotný trh bez hranic, snadno cestovat, studovat, odcházet do důchodu či vzájemně podnikat.

Změny v evropské populaci nastávají v čase sílí urbanizace. Ve městech již teď žije více než 70 % lidí a do roku 2050 se jejich podíl zvýší na 80 %. Už dnes se v Evropě najdou některá z nejinтелиgentnějších měst na světě, avšak jejich propojení a jejich efektivitu z hlediska využívání přírodních a energetických zdrojů máme možnost a povinnost ještě dále zlepšit. Dalším zásadním úkolem bude zajištění větší inkluze a přístupnosti městského prostředí tak, aby vyhovovalo potřebám rozmanité společnosti, včetně pracujících rodičů, osob se zdravotním postižením a starších lidí.

S tím, jak se proměňují tradiční rodinné, sociální a náboženské vazby, se společnost stává stále komplexnější. Globalizace ji ve větší míře vystavuje vlivu rozmanitosti, podněcuje zvědavost a společnost obohacuje. Zároveň však vzbuzuje obavy o kulturní identitu, strach z kulturních rozdílů a nejistotu, pokud jde o dialog mezi skupinami. Jedná se o příznačné jevy, jež provázejí posun k individuálním hodnotám a odloučeným kulturám a jež přispívají k většímu zaměření na jednotlivce a spotřebitele spíše než na společnost jako celek. Tento vývoj s sebou také přináší nové problémy v souvislosti s tolerancí a úctou k jiným. Zároveň se však objevují i nové formy pospolitosti, sociální angažovanosti a občanské účasti, a to mimo jiné prostřednictvím volnočasových a kulturních aktivit nebo díky používání nových technologií.

Nové skutečnosti na trhu práce

Před 10 lety	Dnes
67 % Evropanů bylo zaměstnáno v odvětví služeb	72 % Evropanů je zaměstnáno v odvětví služeb
3/5 Evropanů pracovaly u stejného zaměstnavatele více než 10 let	2/5 Evropanů pracují u stejného zaměstnavatele více než 10 let
Na dálku pracoval každý 14. Evropan	Na dálku pracuje každý 6. Evropan
33 milionů Evropanů pracovalo na částečný úvazek a 18,5 milionu mělo smlouvu na dobu určitou	44 milionů Evropanů pracuje na částečný úvazek a 22 milionů má smlouvu na dobu určitou
8 milionů občanů EU žilo a pracovalo v jiném členském státě EU	Více než 16 milionů občanů EU žije a pracuje v jiném členském státě EU
16 milionů Evropanů ve věku 55 až 64 let bylo aktivně zapojeno na trhu práce	32 milionů Evropanů ve věku 55 až 64 let je aktivně zapojeno na trhu práce, v roce 2025 jich bude 38 milionů

Zdroj: Evropská komise

SVĚT PRÁCE NABÝVÁ NOVÉ PODOBY

Pracovní život prochází radikálními proměnami, které jsou důsledkem společných účinků technologického pokroku, globalizace a růstu sektoru služeb. Kolaborativní ekonomika a internetové platformy přetvářejí celá hospodářská odvětví. Pracovní síla se musí vyrovnávat s rychlejším tempem změn a je nucena získávat nové dovednosti a přizpůsobovat se novým podnikatelským modelům nebo posunu ve spotřebitelských preferencích.

Pro některé lidi znamenají tyto změny nebyvalé příležitosti a flexibilnější formy práce (díky používání digitálních nástrojů a sílícímu významu pružné pracovní doby či práce na dálku). Pro jiné jsou však zdrojem nejistoty.

Pracovní a kariérní modely budou v roce 2025 ještě různorodější než dnes. Za jednu až dvě generace už průměrný Evropan nemusí mít jedno zaměstnání na celý život, ale může jich za svou kariéru vystřídat i deset. Práce na dálku či práce spojená s mobilitou budou jednodušší a častější. Vývoj směřuje k flexibilnějším pracovníkům na rozmanitějším trhu práce. Práce se

bude stále více zaměřovat na výkon a výsledky spíše než na fyzickou přítomnost v určitém místě, přičemž lidé budou mít více příležitostí pracovat na volné noze a mít několik zaměstnání najednou. Mnohé z těchto proměn již začínají být patrné. Způsob, jak na tyto změny zareagujeme dnes a jak je budeme směřovat, rozhodne o možné budoucí podobě pracovního světa.

Jedná se o typické projevy stále rozmanitějších a nepravidelnějších pracovních modelů a pracovních podmínek, s nimiž mizí vyhlídky na tradiční kariéru. Tu nahrazují nové druhy smluv, větší zeměpisná mobilita a více změn v zaměstnáních a pracovním statusu.

Třebaže nové druhy smluv mohou být vstupními dveřmi do světa práce, hrozí také stále silnější polarizace trhu. Patrné jsou rostoucí mzdové nerovnosti a lidé s nízkou úrovní dovedností se nedokážou vymanit z nekvalitního zaměstnání a mají jen slabé vyhlídky na kariérní postup.

Některá z dnešních zaměstnání budou s tempem digitalizace a hospodářské proměny překonána a dovednosti potřebné pro jejich vykonávání se

Problémy z hlediska budoucího pracovního života

Doposud	Budoucí trendy
Inkrementální inovace	Radikální inovace
Lidé obsluhují stroje	Lidé dohlížejí na stroje
Dlouhodobé smlouvy a zaměstnání založené na mzdě	Flexibilní smlouvy a nové formy zaměstnání
Lineární kariéry založené na předchozím vzdělání	Dynamické kariéry s pravidelným přeškolením a celoživotním učením
Dovednosti založené na specializaci	Mezioborové kompetence a tvůrčí dovednosti
Práce na pracovišti a oddělení pracovního a soukromého života	Práce kdykoliv a kdekoliv a snoubení pracovního a soukromého života

Zdroj: Evropská komise

stanou přežitkem. Řešení těchto problémů si žádá modernizaci vzdělávacích systémů. Je pravděpodobné, že většina dětí, které dnes zahajují základní školní docházku, bude vykonávat zcela nové, dosud neexistující profese.

To vyvolává mnoho otázek o budoucnosti práce samotné. Pracovní místa do budoucna přibudou, nebo ubudou? Budou stávající pracovní místa místa „kvalitnější“? Je pracovní síla dneška a zítřka vybavena správnými dovednostmi, aby pracovní místa obsadila? Jen těžko lze předvídat, do jaké míry a jak rychle se do budoucí dostupnosti zaměstnání promítne automatizace a umělá inteligence. Z některých studií vyplývá, že v roce 2055 by mohla být automatizována polovina dnešních činností. Jisté v každém případě je, že pracovníci všech věkových kategorií budou stále více nuceni přizpůsobovat své dovednosti technologickým změnám a průběžně si je doplňovat a korigovat. Evropské firmy, školy, univerzity a střediska odborné přípravy tedy musejí lidi na tuto realitu připravovat.

EXISTUJÍ NOVÁ SOCIÁLNÍ RIZIKA A JE TŘEBA MODERNIZOVAT SYSTÉMY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ A CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ

V souvislosti s novou podobou pracovního světa vyvstávají otázky nad tím, do jaké míry budou pracovní místa v budoucnu kvalitní z hlediska výdělků, jistoty zaměstnání a pracovních podmínek. Změnami jsou ovlivňovány také sítě sociální pomoci, dávky, penzijní plánování, péče o děti či zdravotní péče. Důsledkem změn může být rovněž uzpůsobování pracovní doby, doby odpočinku a požadavků na zdraví a bezpečnost.

Ve společnosti obecně se objevují nové sociální problémy (např. stres a deprese, obezita, nemoci související se stavem životního prostředí nebo závislost na technologiích) a přidávají se k problémům, které již existovaly dříve (sociální izolace, duševní nemoci, drogy a alkohol, kriminalita a nízká bezpečnost).

V sázce je schopnost orgánů veřejné moci, firem a jednotlivců na tuto situaci reagovat a přizpůsobit se jí. Probíhající změny s sebou budou přinášet nové a nemalé výzvy, pokud jde o vzdělávání, odbornou přípravu, dovednosti, celoživotní učení, řízení lidských zdrojů a schopnost jednotlivců zvládat během

života složité profesní přechody. Dojde také na zavedení nových sociálních práv, jež budou změnám v pracovním světě odpovídat.

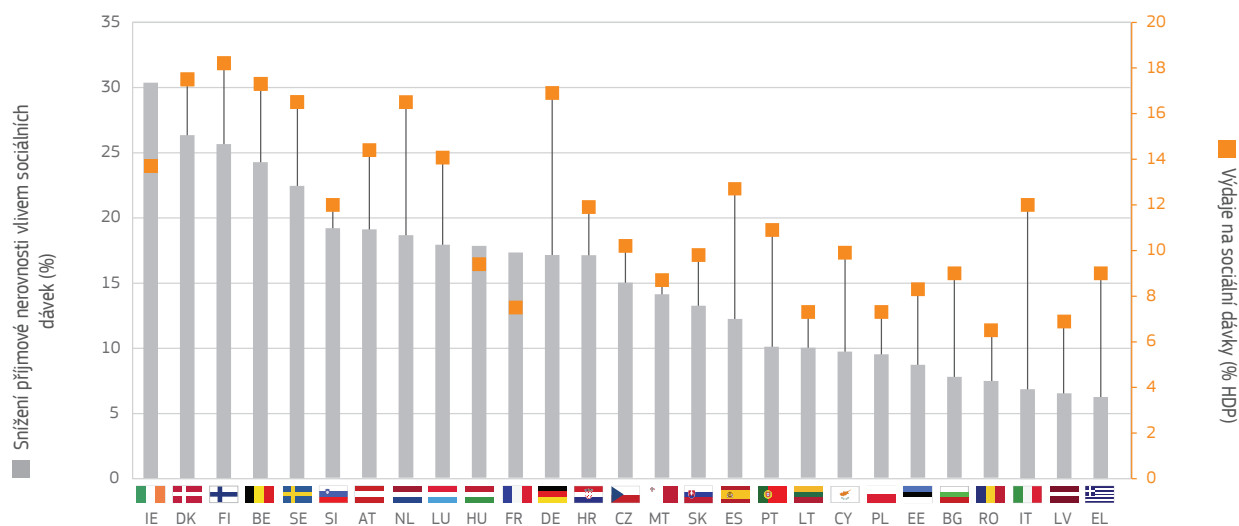
Přestože jsou realizovány četné reformy, současné sociální státy nejsou vždy dobře nastavené tak, aby se těmto novým a z velké části bezprecedentním problémům dokázaly přizpůsobit. A nejde přitom jen o finanční udržitelnost. Jedná se také o zajištění správných záchranných sítí a nových ochranných opatření, aby jednotlivci mohli snáze využívat veškerých svých kapacit k zaopatřování svých životních potřeb a společnost fungovala. Systémy sociální ochrany mají stále četná omezení, a sice v oblasti pokrytí a přístupu. Například v zemích, které se dlouho spoléhaly na tradiční podporu rodiny a na důchody jakožto zdroj příjmů pro širší rodinu, je zapotřebí vyvinout a posílit systémy daní a dávek, jež budou více orientovány na jednotlivce a jež budou univerzálnější a lépe testované z hlediska majetkových poměrů. Řada zemí také dlouho chránila lidi v zaměstnání restriktivními právními předpisy, avšak dělo se tak na úkor mladších uchazečů o práci.

Jedna ze zásadních věcí, na kterou je třeba pamatovat při úvahách o nových ochranných opatřeních do budoucna, je potřeba modernizovat současné systémy vzdělávání a odborné přípravy a rozšířit programy celoživotního učení tak, aby se usnadnila větší profesní mobilita a řešil se nesoulad mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi. Ve světě sílí soutěž o dovednosti, a přestože většina evropských zemí se v mezinárodních žebříčcích dovedností drží blízko vrcholu, některé svou pozici ztratily a předběhly je státy z Asie, Oceánie a Blízkého východu.

LIDÉ V EVROPĚ OD VLÁD OČEKÁVAJÍ ŘEŠENÍ TĚCHTO PROBLÉMŮ

Evropané výše uvedené trendy plně vnímají, přičemž očekávání a obavy mnohých se ještě zvýšily dopadem krize. Z průzkumů soustavně vyplývá, že zaměstnanost a sociální politika jsou pro lidi prioritní. Evropané si tradičně cení svého standardu v oblasti sociálního zabezpečení a také vyjadřují relativní nespokojenost

Dobře zacílené politiky sociálního zabezpečení mohou silně přispívat ke snižování nerovností v % (2014)

Zdroj: Evropská komise

s tím, jak se jejich obavami zabývají Unie a vnitrostátní vlády.

Lidé svá očekávání vkládají do všech orgánů – ať už místních, regionálních, vnitrostátních či evropských – a z průzkumů není vždy jasné, kdo by měl být podle respondentů za co odpovědný. Mají-li si Evropané vybrat mezi řešením na vnitrostátní úrovni a na úrovni EU, poukazují primárně na úlohu členských států, ale

své může v jejich očích učinit i EU, třebaže k řešení daného problému nemusí mít všechny nástroje. Aby mohl být naplno využit potenciál dostupných evropských fondů, musejí členské státy rychle a účinně zavést potřebné struktury. V této souvislosti lze jako příklad uvést oblast nezaměstnanosti mladých lidí.

Lidé v Evropě pociťují znepokojení nad sociální situací

Více než 8 Evropanů z 10 považuje **nezaměstnanost, sociální nerovnost a migraci** za 3 hlavní problémy pro Unii. Očekává, že **tržní hospodářství** půjde ruku v ruce s vysokou úrovní **sociální ochrany**.

7 Evropanů z 10 má za to, že politika zaměstnanosti a sociální politika jsou **špatně řízené**, a je **pro rozhodování na vnitrostátní i unijní úrovni**.

Více než polovina **Evropanů** se domnívá, že **ne každý** má šanci uspět a že život **příští generace** bude **těžší**.

Zdroj: Evropská komise a Eurobarometr 2017

4. Možná cesta vpřed pro EU-27

Dávat odpovědi na naděje a očekávání občanů předpokládá vést otevřenou diskusi jednak o schopnosti ekonomického a sociálního systému plnit i nadále individuální a kolektivní sociální potřeby, jednak o způsobech, jak by mohly EU a její členské státy spolupracovat lépe a efektivněji.

Úloha EU v sociální oblasti bude záviset na širších rozhodnutích, jež EU-27 jako celek učiní. Jak uvádí bílá kniha o budoucnosti Evropy, nabízející se možnosti sahají od statu quo přes změnu záběru a priorit až k dílčímu či kolektivnímu skoku vpřed.

POSÍLIT POSTAVENÍ OBČANŮ, A TÍM UTVÁŘET SILNOU SPOLEČNOST

V EU panuje stále větší shoda v tom, že v zájmu odolnosti lidského společenství je podporovat rovnost příležitostí. Díky ní totiž bude mít každý jedinec dobré startovní podmínky do života, moci překonávat překážky a naplnit vlastní potenciál.

Oblasti, v nichž je pro to třeba něco vykonat, jsou dobře známy. Vyjmenujme alespoň některé: investovat do dětí, aby měly co nejlepší start do života; investovat do mladých lidí, dovedností a celoživotního učení; napomáhat tomu, aby lidé mohli v rámci profesní dráhy přecházet do jiných povolání, a namísto přístupu „jedna práce na celý život“ sledovat přístup „zaměstnání na celý život“, a to včetně samostatné výdělečné činnosti; zasazovat se o prodloužení života ve zdravím prostřednictvím prevence, lepších pracovních podmínek a péče o starší osoby; prosazovat rovnost žen a mužů v zájmu odstranění zbývajících rozdílů a zavedení konceptu „rodiny se dvěma příjmy“; zajistit aktivní inkluzi a boj proti diskriminaci, jež všem lidem umožní žít důstojný život; napomáhat mobilitě a postarat se o úspěšnou integraci migrantů, jakož i podporovat účast občanů a občanskou kulturu a dialog, jež představují i ekonomické statky.

Neexistuje jediný univerzální přístup použitelný na celou Evropu, ale problémy jsou společné a společná je i potřeba jednat. V dobách rychlých a trvalých změn by se hlavní pozornost měla soustředit na posílení postavení jednotlivců a na vybudování odolnějších společenských struktur, jež budou s to se úspěšně adaptovat.

EVROPSKÉ ZEMĚ SE OD SEBE MOHOU VZÁJEMNĚ UČIT

Řada evropských zemí důkladně reformuje své pracovní trhy a sociální systémy způsobem, v němž jsou patrné společné trendy: přesun daňového zatížení od zdanění práce s cílem snížit náklady na zaměstnávání pracovníků a napomoci tvorbě pracovních míst; modernizace důchodových systémů díky lepšímu sladění důchodového věku s průměrnou délkou života; modernizace systémů vzdělávání a celoživotního učení v zájmu jejich větší výkonnosti při plnění stávajících i budoucích potřeb a dále zachování vazby mezi úrovní mezd a produktivitou v zájmu zachování konkurenceschopnosti a tvorby pracovních míst v dlouhodobém horizontu.

Členské státy se mohou v rámci těchto reforem inspirovat zavedenými a osvědčenými modely jiných evropských zemí. V Dánsku se díky souběhu flexibility na trhu práce, silné sociální ochrany, fungujícího sociálního dialogu a celoživotního učení podařilo snížit nerovnost a posílit výkon ekonomiky. Duální systém odborné přípravy v Rakousku a Německu umožňuje lidem snáze přecházet z procesu učení do zaměstnání, neboť vzdělávání kombinuje s praktickou přípravou.

Současně jsou všechny země vedeny k inovacím, a to v celostátním či evropském kontextu. Ať již se jedná o testování univerzálního základního příjmu ve Finsku, či zavedení zaručeného minimálního příjmu v Řecku, sílí tendence zkoušet nové modely, jež se budou hodit do nových podmínek. Osobní evidence činností, kterou nově zavedla Francie, sleduje všechny sociální nároky, např. účet odborné přípravy, účet pracovních rizik a dávky v nezaměstnanosti, na jediném účtu, který lze používat po celou dobu trvání pracovní dráhy jednotlivce.

Evropa má bezpochyby dobré předpoklady k tomu, aby nabízela příklady řešení společenských problémů, jež mají dopady i na jiné části světa. Jedná se např. o rychlé stárnutí obyvatelstva v mnoha zemích, jimž chybí plnohodnotné systémy sociálního zabezpečení, o koncepci inteligentních měst ve světě či o řešení zdravotní péče budoucnosti.

EU NEZAČÍNÁ OD NULY

Úloha EU spočívala v posledních šedesáti letech nejen v tom, podporovat změny, ale i v tom, otevírat těmto

Pět scénářů, jež prezentuje bílá kniha o budoucnosti Evropy

SCÉNÁŘE

Pokračování v dosavadní praxi

Pouze jednotný trh

Státy, které chtějí, dělají více

Dělat méně, zato efektivněji

Dělat mnohem více společně

CO TO KONKRÉTNĚ OBNAŠÍ?

EU-27 provádí a modernizuje svůj současný reformní program. Priority jsou pravidelně aktualizovány, problémy řešeny, jakmile se objeví, a v souladu s tím je přijímána nová legislativa	EU-27 pouze prohlubuje klíčové aspekty jednotného trhu	EU-27 umožňuje členským státům, které projeví zájem, aby v konkrétních oblastech politiky dělaly společně více. Výsledkem bude, že se nové skupiny členských států dohodnou na konkrétních právních a rozpočtových opatřeních k prohloubení spolupráce. Ostatní členské státy se mohou připojit později	Panuje shoda v tom, že určité priority je třeba řešit společně, a proto se pozornost a zdroje EU-27 soustředí na efektivnější a rychlejší realizaci cílů ve vybraných oblastech politiky, zatímco v jiných oblastech přestává Unie jednat nebo dělá méně	Členské státy sdílejí více kompetencí, zdrojů a rozhodovacích pravomocí ve všech oblastech politiky, euro je posíleno a rozhodnutí jsou na úrovni EU vymáhána neprodleně

CO TO VŠE ZNAMENÁ PRO SOCIÁLNÍ ROZMĚR?

Práva občanů plynoucí z práva EU jsou zachována v celé Unii	Práva občanů plynoucí z práva EU mohou být postupem času okleštěna Přetrvávají rozdíly ve spotřebitelských, sociálních a environmentálních standardech, daních nebo ve využívání veřejných dotací Riziko předhánění se o co nejmenší regulaci Není zaručen volný pohyb pracovníků	Práva občanů plynoucí z práva EU se začínají různit podle toho, zda žijí, či nežijí v zemi, která se rozhodla dělat více Skupina členských států se rozhodne harmonizovat zdanění a dohodne se na společných sociálních standardech, díky čemuž se sníží náklady na dodržování předpisů, omezí daňové úniky a napomůže zlepšování pracovních podmínek 27 členských států dosahuje pokroku v posilování jednotného trhu a jeho čtyř svobod	Práva občanů plynoucí z práva EU jsou posílena v oblastech, kde chceme dělat více, a omezena v jiných oblastech Upouští se od podrobné harmonizace nových norem na ochranu spotřebitele, životního prostředí a zdraví a bezpečnosti při práci ve prospěch nezbytného minima Platy, právní předpisy v sociální oblasti a úrovně zdanění se v Unii výrazně liší	Občané mají více práv přímo plynoucích z práva EU Mezi členy eurozóny jsou více koordinovány fiskální, sociální i daňové záležitosti Pro účely oživení hospodářského rozvoje a v reakci na otřesy na regionální, odvětvové a vnitrostátní úrovni poskytuje EU další financování

změním cestu, avšak současně respektovat působnost dalších úrovní veřejné správy.

Římská smlouva již zakotvila některé hlavní zásady, např. rovnost odměňování mužů a žen či právo pracovníků na volný pohyb mezi členskými státy. K naplnění práva přestěhovat se do jiné země byla zavedena podrobná úprava: úprava, jež zajišťuje právo pacientů na zdravotní péči v zahraničí a na náhradu výdajů na tuto péči, úprava vzájemného uznávání diplomů a dále úprava zajišťující, aby lidé při nástupu do zaměstnání v jiné zemi nepřicházeli o dosud získané důchodové nároky. Tato pravidla mají přímý a pozitivní dopad na životy milionů lidí a jsou jednoznačně ku prospěchu ekonomiky i společnosti jako celku.

Spolu s rozvojem jednotného trhu vypracovala EU soubor sekundárních právních předpisů o ochraně zdraví a bezpečnosti pracovníků, o rovnosti práv a o atypických formách práce, k nimž patří např. práce na částečný úvazek či agenturní zaměstnávání. Uvědomuje si totiž, že si společný trh žádá v řadě oblastí i společná pravidla, která plošně nastaví minimální standardy.

Evropa zde nabízí vodítka, a tím vládám členských států umožňuje čerpat ze zkušeností jiných zemí. V širší sociální oblasti se tato vodítka týkají řady rozličných oblastí od vzdělávání a zdravotní péče přes práci s mladými lidmi až po rovnost žen a mužů a boj proti diskriminaci a sport. Při koordinaci fiskální a hospodářské politiky v rámci evropského semestru akceptují členské státy provedení reformy hospodářství a trhů práce s cílem povzbudit růst podporující začlenění a posílit sociální spravedlnost, přičemž tyto reformy opírají o zodpovědně řízené veřejné finance.

Významná část rozpočtu EU je využívána na podporu sociálních inovací a sociálních projektů v členských státech a na boj proti chudobě. Je však třeba poznamenat, že na jeho sociální kapitulu připadá z celkových veřejných sociálních výdajů v EU jen 0,3 %. Tento podíl by sice mohl být v budoucnu přehodnocen, nicméně je třeba si uvědomit, že sociální podpora je a zůstane primárně věcí členských států. Rozpočet EU slouží především podpoře opatření, jež posilují postavení Evropanů. Jedná se o integraci znevýhodněných skupin, např. Romů, na trhu práce či o pomoc pracovníkům, aby se dokázali přizpůsobit měnícím se podmínkám na tomto trhu. Evropa před 30 lety zavedla program, jenž studentům umožňuje

absolvovat část studií v jiné zemi. Tento program zvaný Erasmus se stal jednou z neúspěšnějších iniciativ v evropské historii a doposud jej využilo 9 % evropských studentů.

EU v neposlední řadě podporuje sociální dialog, vede dialog s občanskou společností a spolupracuje s mezinárodními organizacemi na podpoře vysoké sociální a životní úrovně nejen na vlastním území a ve svém sousedství, ale po celém světě, daleko od svých hranic. Sbližování sociálních standardů je klíčovým prvkem spravedlivé globalizace. Za tímto účelem EU spolupracuje s mezinárodními organizacemi, aby došlo k dodržování mezinárodních standardů platných v oblasti lidských a sociálních práv a ke zlepšení pracovních podmínek.

EU má omezené, ale mocné nástroje

Legislativa → Minimální požadavky→ Volný pohyb a mobilita→ Harmonizace základních norem	Doporučení → Politická doporučení→ Výměna osvědčených postupů→ Podpora reforem
Financování → Dovednosti→ Mladí lidé→ Financování malých a středních podniků→ Snižování chudoby→ Regionální rozvoj a rozvoj venkova→ Výzkum a vývoj	Spolupráce → Dialog se sociálními partnery→ Zapojení občanské společnosti→ Spolupráce s aktéry z členských států a mezinárodními institucemi

Zdroj: Evropská komise

Stávající Komise zintenzivnila svou činnost na všech frontách (viz příloha 2). Navrhla jasná, vyvážená a vymahatelná pravidla mobility pracovních sil, aby lépe ochránila jejich práva, a současně dala členským státům lepší nástroje k boji proti zneužívání těchto pravidel. Zavedla novou legislativu na ochranu pracovníků před expozicí rakovinotvorným látkám, jež v delším časovém horizontu umožní zachránit 100 000 lidských životů. Přijala rovněž iniciativy, jež mají osobám se zdravotním postižením rozšířit přístup

ke zboží a službám. Navrhla ambiciózní agendu, s jejíž pomocí mají být lidé schopni rozvinout potřebné dovednosti a nastoupit cestu celoživotního vzdělávání.

Po rozsáhlých konzultacích se zúčastněnými stranami dnes Komise prezentuje evropský pilíř sociálních práv. Tento pilíř stanoví řadu zásad a práv, jež mají být referenčním rámcem politiky zaměstnanosti a sociální politiky na úrovni členských států i úrovni evropské. Za účelem podpory tohoto pilíře Komise představila i nový legislativní podnět, podle něhož mají rodiče a pečovatelé v celé Evropě získat minimální právo na dovolenou a pružné pracovní podmínky, tak aby mohli lépe skloubit své pracovní a rodinné povinnosti. Jedná se o problém, s nímž se dnes v Evropě potýkají stovky tisíc domácností. Sociální partneři jsou konzultováni na téma případných předpisů, jež by zlepšily zaměstnanost a právo na sociální ochranu osob, jež jsou dnes chráněny jen nedostatečně.

Značná část debaty, jež v našich zemích probíhá, se týká způsobu uplatňování legislativy EU. Stávající Komise vyvinula velké úsilí o to, aby objasnila, jak má být toto právo aplikováno, a aby v rámci možností legislativu zpřehlednila. Provádět, uplatňovat a vymáhat evropské právní předpisy v sociální oblasti je však dnes věcí členských států. Tyto státy tak mají výlučnou pravomoc provádět kontroly a ukládat postihy za porušení předpisů.

Stávající Komise zpřesnila pokyny členským státům, například pokud jde o integraci mladých lidí, dlouhodobě nezaměstnaných a státních příslušníků třetí země na trhu práce, o odborné vzdělávání a přípravu, o boj proti nenávistným projevům a radikalizaci a o ochranu dětí při migraci.

Obnovila též na evropské úrovni dialog se sociálními partnery a vítá jejich závazek, jenž byl ohlášen v Římě u příležitosti šedesátého výročí EU, a sice nadále se svým dílem zasazovat o Evropu, která něco dělá pro své pracovníky a podniky.

Komise v neposlední řadě promítla sociální aspekty do všech politik, včetně zahraničního obchodu (jako příklad lze uvést Komplexní hospodářskou a obchodní dohodu (CETA) s Kanadou), své hospodářské politiky zaměřené na investice a tvorbu pracovních míst a rovněž do své politiky v oblasti zemědělství, životního prostředí, energetiky a dopravy.

JAKÉ JSOU MOŽNOSTI BUDOUCÍHO VÝVOJE

V logice bílé knihy existuje několik možností budoucího vývoje Evropy v sociální oblasti:

- ▶ Omezit „sociální rozměr“ na volný pohyb
- ▶ Umožnit státům, které chtějí v sociální oblasti dělat více, aby tak mohly učinit
- ▶ Umožnit EU-27 společně prohloubit sociální rozměr

Každá ze zvolených politických možností bude mít dopady nejen na sociální oblast, ale také na konkurenceschopnost Evropy, její schopnost utvářet a ovlivňovat podobu globalizace, stabilitu hospodářské měnové unie, soudržnost v rámci Unie a solidaritu mezi jejími občany. Jakákoli politická možnost by měla být posuzována rovněž s ohledem na zjištěné problémy a přitom by se mělo zkoumat, kde může EU znamenat přidanou hodnotu. Každá z uvedených tří možností obnáší řadu návrhů konkrétních opatření, a proto musí být i výběr mezi možnými nástroji proveden s ohledem na dané problémy. Většina z uvedených příkladů pro druhou možnost platí rovněž pro možnost třetí a naopak.

OMEZIT „SOCIÁLNÍ ROZMĚR“ NA VOLNÝ POHYB

Podle některých jsou právní předpisy v sociální oblasti na úrovni EU překážkou pro růst a administrativní zátěž pro podniky, zejména pro ty malé a střední, je příliš nákladná. Ty samé zdroje říkají, že naše vysoké sociální standardy spolu s ochranou spotřebitelů a normami v oblasti životního prostředí představují konkurenční nevýhodu pro evropské podniky v porovnání se zbytkem světa. Podle jejich názoru je výhradní záležitostí členských států, aby prostřednictvím daní a systémů sociálního zabezpečení mezi své občany spravedlivě rozdělily plody hospodářského růstu. Také vzdělávání a kultura by podle nich měly být ponechány výhradně v gesci členských států.

Zaměřit se výhradně na jednotný trh by znamenalo zachovat předpisy, které podporují přeshraniční pohyb osob, jako jsou předpisy týkající se práv mobilních občanů na sociální zabezpečení, vysílání pracovníků, přeshraniční zdravotní péče a uznávání diplomů. Zrušeny by však byly evropské právní předpisy týkající se ochrany pracovníků, jejich zdraví a bezpečnosti, pracovní doby a doby odpočinku. Zrušení by se nevyhnulo ani minimální délce placené dovolené a právním předpisům v oblasti rovného zacházení platným na evropské úrovni. Členské státy by mohly

rozhodnout, zda povolí agenturní zaměstnávání, či nikoli. Rovné zacházení s pracovníky na částečný úvazek by již nebylo zaručeno v celé Evropě. Na evropské úrovni by neexistovaly minimální standardy stanovené pro mateřskou a otcovskou dovolenou či rodičovskou nebo pečovatelskou dovolenou. Nárok zaměstnanců na to, aby byli, ať už jednotlivě nebo kolektivně, informováni o svých právech, by již na evropské úrovni nebyl zajištěn. Zrušen by byl rámec pro evropské rady zaměstnanců v nadnárodních společnostech. Sociální dialog na úrovni EU by se omezil na odvětví a témata, která jsou relevantní pro jednotný trh.

Evropa by již nepodporovala příležitosti pro výměnu osvědčených postupů mezi členskými státy v oblasti sociální pomoci, vzdělávání, zdravotnictví, kultury a sportu. Nepodporovala by členské státy ani prostřednictvím doporučení, jak řešit nezaměstnanost mladých lidí a dlouhodobou nezaměstnanost, ani pomocí jejich nástrojů na rekvalifikaci a získávání dovedností, jež činí evropské občany způsobilými pro výkon zaměstnání. Sníženy nebo zrušeny by byly evropské finanční prostředky na podporu přeměny regionů, které jsou výrazně zasaženy dopady globalizace. Sociální programy v členských státech, jejichž podstatná část je spolufinancována z prostředků EU, by bylo nutné ukončit či je financovat z vnitrostátních prostředků.

Co by to mohlo znamenat v praxi:

- ▶ Řidiči kamionů čelí v každé zemi rozdílným dobám řízení a odpočinku a jejich zaměstnavatel jim musí v každé zemi vyplatit různé hodinové mzdy.
- ▶ Dvacet dnů placené dovolené a čtrnáct týdnů mateřské dovolené již není zaručeno po celé Evropě.
- ▶ Pacienti sice ještě mohou být ošetřeni v jiném členském státě, neexistuje však žádný evropský akční plán pro boj s nárůstem bakterií rezistentních vůči antibiotikům.
- ▶ Neexistuje koordinace a připravenost při reakci na společné hrozby v oblasti veřejného zdraví, například v případě šíření nakažlivých chorob, jako je ebola a virus zika.
- ▶ Pro případ, že nějaký závod na výrobu automobilů musí zavřít, neboť se jeho výroba přesouvá do země mimo Evropu s nízkými mzdami a tisíce lidí v regionu ztratí náhle práci, nebudou na úrovni EU k dispozici žádné finanční prostředky, které by jim pomohly vrátit se zpět do zaměstnání.
- ▶ Hrozí dokonce, že se upustí od programu Erasmus a že EU ukončí systém srovnávání osob předčasně odcházejících ze vzdělávání a osob, které dosahují slabých výsledků.
- ▶ Zastavena je unijní podpora evropskému filmu a kulturnímu a tvůrčímu odvětví a ukončení se nevyhne akce Evropské hlavní město kultury.

Výhody a nevýhody:

- ▶ Většina rozhodnutí týkajících se sociální oblasti a zaměstnanosti by se přijímala na vnitrostátní úrovni, a tudíž „blíže“ občanům.
- ▶ Podniky by se ve větší míře zbavily nutnosti řídit se právními předpisy EU, namísto toho by však stále musely dodržovat 27 různých souborů vnitrostátních předpisů.
- ▶ Členské státy by mohly zcela volně zkoušet inovativní řešení související s globalizací, digitalizací a stárnutím. Na druhé straně by bez podpory ze strany EU ubylo příležitostí učit se od sebe navzájem.
- ▶ Přestože mnoho z problémů by se dalo dobře zvládnout za pomoci dovedností a odborné přípravy, Evropa by se v této oblasti neangažovala.
- ▶ Vnitrostátní trhy práce by se od sebe stále více vzdalovaly. Namísto sblížování by narůstalo riziko rozdílných nákladů práce a nebezpečí předhánění se o co nejmenší regulaci.
- ▶ V případě narůstání rozdílů mezi výší mezd by více pracovníků ze zemí s nízkými mzdami, zejména mladých lidí a osob s nejlepší kvalifikací, mohlo odcházet do zemí s vyššími mzdami buď v rámci EU, nebo mimo ni. To by v některých členských státech mohlo vést ke zhoršení stávajících demografických problémů.
- ▶ V kombinaci s ukončením poskytování finančních prostředků EU na podporu sociálních projektů, včetně odborné přípravy a dovedností, by to v konečném důsledku mohlo znamenat konec podpory pro jednotný trh a evropský projekt. Především a paradoxně vzhledem k cíli této možnosti redukovat sociální rozměr Evropy na volný pohyb by její uskutečnění mohlo ohrozit samotný jednotný trh.
- ▶ Evropa by tudíž nebyla schopna využít plného potenciálu svého hlavního motoru růstu a zaměstnanosti, kterým je jednotný trh.

STÁTY, KTERÉ V SOCIÁLNÍ OBLASTI CHTĚJÍ DĚLAT VÍCE, TAK ČINÍ

Doba krize podle mnohých ukázala, že země, které sdílejí euro jako jednotnou měnu, musí více spolupracovat v sociální oblasti, aby udržely sílu a stabilitu eura a předešly náhlým změnám životních podmínek svých občanů. Má se za to, že je lepší změny zavádět preventivně. To ale neznamená, že sociální modely a systémy sociálního zabezpečení uvedených států musí být totožné. Jejich trhy práce a sociální systémy však musí fungovat správně, aby v případě nové krize byly jejich ekonomiky odolnější a blahobyt jejich obyvatel byl lépe chráněn.

Eurozóna je pro mnohé prostě víc než jen ekonomický subjekt: je závazkem, kterým jsme své osudy spojili v jedno. Nadcházející diskusní dokument o budoucnosti hospodářské a měnové unie vypracuje v tomto ohledu komplexnější možnosti, přičemž rovněž představí možné nástroje stabilizace zmíněné ve zprávě pěti předsedů o dokončení evropské hospodářské a měnové unie. Důsledky prohlubování sociálního rozměru v eurozóně, a možná i v několika dalších zemích, však zasluhují další diskusi i v souvislosti s tímto dokumentem.

V současné době kromě koordinace fiskální politiky a dohledu nad ní neexistuje žádný právní rámec pro vytvoření právních předpisů pouze pro eurozónu, ale dal by se použít nástroj „posílené spolupráce“ uvedené ve Smlouvě. Tento druh spolupráce znamená, že nejméně devět zemí by jako poslední možnost a pouze za souhlasu 27 členských států EU mohlo přijmout právní akty, které jsou závazné pouze pro zúčastněné země. Společné standardy by se mohly primárně zaměřit na trhy práce, konkurenceschopnost, podnikatelské prostředí a veřejnou správu a také na některé aspekty daňové politiky (např. na základ daně z příjmů právnických osob). Větší konvergence politik jednotlivých členských států v oblasti zaměstnanosti a sociální oblasti by eurozóně zajistila lepší podporu a jejím občanům větší ochranu. Stávající financování na úrovni EU by mohlo být použito na podporu společných akcí a/nebo by zúčastněné země mohly zřídit účelové fondy.

Posílenou spoluprací by mohly využít rovněž různé skupiny zemí, jak ukazují některé z níže uvedených příkladů.

Co by to mohlo znamenat v praxi:

- ▶ Diplomy jsou automaticky uznávány v některých členských státech, v jiných nikoli.
- ▶ Daná osoba může snadno prokázat svoji totožnost v některých zemích prostřednictvím jednotného čísla sociálního pojištění. Orgány z těchto zemí mohou snadno zkontrolovat, zda je tato osoba pojištěna, a ona tak může snadněji pobírat mzdu nebo sociální dávky.
- ▶ Skupina zemí se dohodne na společném stanovování cen za léky a očkovací látky. Tím selepší pokrytí a přístup ke zdravotní péči.
- ▶ Skupina zemí se dohodne na společném plánování pracovních sil ve zdravotnictví, včetně počtu lékařů a zdravotních sester, jejichž odbornou přípravu budou tyto země organizovat společně.
- ▶ V některých členských státech mohou občané pobírat vyšší dávky v nezaměstnanosti než dnes, v jiných může být zkrácena doba, po kterou budou moci spoléhat na dávky v nezaměstnanosti.
- ▶ Zúčastněné členské státy by mohly vytvářet společné programy zaměřené na integraci uprchlíků.
- ▶ Lidé stále mohou přijít o zaměstnání, ale v zemích, které se rozhodnou pro hlubší sociální rozměr, mají větší šanci najít si nové zaměstnání rychleji a v přechodném období naleznou podporu díky společným nástrojům rekvalifikace a získávání dovedností.

Výhody a nevýhody:

- ▶ Státy, které si přejí pokročit dále, by tak mohly učinit. Země s podobným postojem by mohly přijmout důraznější opatření. Nebylo by třeba přijímat pouze ten nejnižší společný jmenovatel mezi EU-27.
- ▶ Spolupráce některých členských států by mohla sloužit jako odrazový můstek pro nové inovativní projekty řešící globální problémy, jako jsou stárnutí, digitalizace a urbanizace. V případě úspěchu by se nakonec mohlo přidat všech 27 členských států.
- ▶ Občanská práva vyplývající z práva EU by se začala lišit podle toho, zda občané žijí v zemi, která se rozhodla učinit více.
- ▶ Úroveň složitosti rozhodování, jakož i monitorování a prosazování předpisů by se zvýšila.
- ▶ Eurozóna by mohla dosáhnout většího sblížení, pokud jde o integrovanější trhy práce, neefektivnější sociální systémy a neúčinnější systémy vzdělávání a zdravotní péče. Takový přístup by byl odpovědí na některé ze zjištěných problémů.
- ▶ Na druhé straně by se mohly prohloubit již existující rozdíly vůči ostatním zemím, což by ztížilo jejich pozdější začlenění do eurozóny.
- ▶ Některé země mimo eurozónu by mohly chtít přilákat podniky tím, že na úkor sociální konvergence dobrovolně sníží své standardy.
- ▶ Jednotný trh by mohl být narušen růzností sociálních standardů v celé EU a mohly by hrozit negativní dopady na růst a pracovní místa.

EU-27 SPOLEČNĚ PROHLUBUJE SOCIÁLNÍ ROZMĚR EVROPY

V Evropě je rozšířen názor, který se promítl i do Římského prohlášení, že sociální hodnoty jsou pro evropský projekt jako takový naprosto zásadní a že všichni občané EU by měli mít určitá práva a stejné příležitosti. Podle jiných je jednotný trh úzce propojen se společnými sociálními normami, stejně jako je úzce propojen se společnými normami environmentální a spotřebitelské ochrany. Třetí skupina zdůrazňuje, že hlavní společné problémy, s nimiž se evropské země v současnosti potýkají – bezpečnost, demografické změny, migrace, technologický rozvoj, globalizace – jsou natolik rozsáhlé a celosvětové, že je třeba je řešit přinejmenším na evropské úrovni, aby je bylo možné zvládnout a utvářet budoucnost.

Současně mnozí tvrdí, že pokračovat nadále v 27 členech se nemůže vykládat jednoduše jako „pokračujte, jen je třeba se trochu víc snažit“. Stávající rovnováha mezi pravomocemi Unie a členských států by zřejmě musela být přehodnocena, a to u všech čtyř nástrojů: v oblasti právních předpisů, spolupráce, poradenství i financování. Prioritně by se pozornost, a to jak na úrovni EU, tak na úrovni vlád členských států, měla přeorientovat na nové výzvy. Jen v takovém případě bychom mohli chránit naši sociálně tržní ekonomiku a zachovat si náš specifický evropský způsob života.

Je nesporné, že těžiště činnosti v sociální oblasti by mělo spočívat a také vždy bude spočívat na vnitrostátních a místních orgánech a jejich sociálních partnerech. Jak ukazuje probíhající debata, pokud EU plně využije všech svých nástrojů, které má k dispozici, je škála oblastí, v nichž může dále rozvíjet iniciativy na podporu opatření členských států, velmi pestrá.

Právní předpisy by nejenom stanovovaly minimální normy, ale ve vybraných oblastech by mohly plně harmonizovat práva občanů v celé EU.

Pokud bychom se zaměřili na sblížení výsledků v sociální oblasti, mohly by být pro důležité parametry přispívající k účinné politice zaměstnanosti, vzdělávacím a zdravotnickým systémům i systémům sociálního zabezpečení vypracovány závazné referenční úrovně. Podle vzoru Záruky pro mladé lidi by mohla být vytvořena Záruka pro děti financovaná z fondů EU.

Ozývají se hlasy, aby se více finančních prostředků, které jsou k dispozici na úrovni EU, využívalo na podporu projektů zaměřených na rozvoj dovedností, integraci na trhu práce, boj proti chudobě a podporu sociální inovace. Aby se podpořilo sblížení s těmi, kdo dosahují nejlepších výsledků, mohlo by být financování EU podmíněno závazkem, že bude dosaženo určitých referenčních úrovní nebo že budou přijata některá reformní opatření. EU by rovněž mohla prostřednictvím nástrojů na úrovni EU dále podporovat sociální investice.

Rovněž bylo navrženo, že by na doplnění činnosti donucovacích orgánů členských států mohly být zřízeny evropské agentury, které by plnily koordinační funkci a prosazovaly právo v přeshraničních situacích, např. evropský inspektorát práce a evropská dopravní agentura.

Členské státy by se mohly dohodnout, že všichni členové EU-27 budou společně postupovat pouze ve vybraných oblastech.

Co by to mohlo znamenat v praxi:

- ▶ EU-27 se dohodne na společných pravidlech stanovujících postavení v zaměstnání pro pracovníky digitální platformy. To umožní podnikům plně využít potenciál evropského jednotného digitálního trhu.
- ▶ Všechny členské státy vzájemně uznávají diplomy.
- ▶ Mzdová ujednání evropského řidiče nákladního automobilu koordinují, nebo dokonce vyjednávají kolektivně evropští sociální partneři a tato ujednání jsou na jednotném trhu jednotně uplatňována.
- ▶ Každý evropský občan má jediné číslo sociálního pojištění, které platí ve všech zemích. Žádosti, kontroly a platby probíhají bez problémů on-line z jedné země do druhé.
- ▶ Občané v celé Evropě odcházejí do důchodu ve stejném věku v souladu s trendy očekávané střední délky života. V některých zemích to může znamenat později, nicméně vyplácení důchodů je zajištěno.
- ▶ Inspekce v podnicích mohou provádět nejen inspektoři členských států, ale i evropští inspektoři.
- ▶ Členské státy zřejmě budou muset upravit své informační systémy tak, aby byly interoperabilní se systémy na úrovni EU.
- ▶ Program Erasmus+ je rozšířen na nejméně 30 % studentů, žáků, osob absolvujících odbornou přípravu, učňů a učitelů.
- ▶ Ve všech zemích funguje jednotný prostor vysokoškolského vzdělávání.
- ▶ Ve všech zemích platí evropský průkaz osoby se zdravotním postižením.
- ▶ EU má k dispozici určité zdroje, aby mohla reagovat na zdravotní rizika, která mají přeshraniční dosah (ebolu, virus zika).
- ▶ Existují povinné referenční úrovně pro zlepšení příslušných opatření v oblasti veřejného zdraví, např. pokud jde o obsah tuků a cukrů v potravinách.
- ▶ Občané mohou při čerpání zdravotní péče v jiném členském státě využívat elektronické informace o svém zdravotním stavu a při úhradě předepsané medicíny elektronické předpisy.

Výhody a nevýhody:

- ▶ Občané ve všech členských státech by měli srovnatelnější sociální práva, více by se proto ztotožňovali s evropským projektem a více by jej i podporovali.
- ▶ Občané by měli pocit, že jsou ještě více vzdáleni od rozhodovacího procesu.
- ▶ Někdy by bylo obtížné se v rámci 27 států dohodnout. Musela by existovat politická vůle k děláním kompromisů, aniž by se normy musely přiklánět k nejnižšímu společnému jmenovateli.
- ▶ Jednotný trh by fungoval bez větších problémů, evropské pracovní trhy by se dále integrovaly a zmenšil by se strach ze „sociálního dumpingu“. Zvýšila by se podpora jednotného trhu za předpokladu, že by byla nalezena správná rovnováha mezi různými zájmy a že by zůstala zachována jeho integrita.
- ▶ Společné fungování EU-27 by usnadnilo veškerá případná budoucí přistoupení k eurozóně.
- ▶ Všechny evropské ekonomiky by byly odolnější vůči otřesům a naše země by na problémy reagovaly společně.
- ▶ EU by viditelně přispívala k posilování postavení občanů, například prostřednictvím posílených vzdělávacích programů.
- ▶ S 27 členy by Evropa byla v lepší pozici, aby mohla překonávat společné problémy, byla by silnější a také její mezinárodní postavení by bylo výhodnější.

5. Další směr diskuse

Sociální rozměr Evropy se neustále mění, protože jej ovlivňují osobní volba, ekonomická realita, globální trendy a politická rozhodnutí. Můžeme se rozhodnout, že změny přijmeme a budeme řídit, nebo že jimi budeme řízeni.

Rozdíl mezi „vítězi“ a „poraženými“ v oblasti ekonomických a technologických změn může vést k novým podobám nerovnosti s přetrvávajícím rizikem chudoby spojeným s novými formami vyloučení. V moderní a soudržné společnosti by každý měl mít možnost se plně zapojit a v různých fázích svého života mít přístup k novým „příležitostem společenského růstu“. Jde o otázku sociální spravedlnosti a sociální soudržnosti.

Jedná se stejně tak i o ekonomický imperativ. Dobře fungující, sebevědomá a rozvíjející se společnost, jež investuje do svého lidského kapitálu a vytváří příležitosti, které jednotlivcům umožňují rozvíjet se v průběhu celého svého života, má zásadní význam pro udržitelný hospodářský růst, účast na trhu práce, životní úroveň i pro boj proti sociálním rizikům.

Jedná se rovněž o politický požadavek. Budování důvěry je nezbytné pro pokrok, modernizaci a otevřenost vůči změnám.

I když může Evropa nabídnout bohaté zkušenosti, je zřejmé, že modely nebo „řešení“ není možné jednoduše transponovat nebo beze zbytku přenést z jednoho členského státu do druhého členského státu s odlišnou socioekonomickou situací, kulturní tradicí a vzdělávacím systémem.

Každá evropská země však v konečném důsledku usiluje o totéž: vytvořit spravedlivější společnost založenou na rovných příležitostech. Naše pohlaví, místo narození, rodinné zázemí ani jmění by nemělo

od prvopočátku předurčovat míru přístupu ke vzdělání, službám ani příležitostem.

Právě díky své rozmanitosti může 27 zemí EU reagovat na společné výzvy jednotlivě i společně a zároveň si uvědomovat, že odpovědnost za přípravu pro budoucnost je především v jejich rukách. Tři možné cesty představené v tomto dokumentu dávají příležitost nahlédnout, čeho je možno dosáhnout na evropské úrovni i jaká omezení se mohou vyskytnout v závislosti na míře vynaloženého úsilí a na míře toho, nakolik jsou některé členské státy – nebo všechny – připraveny spolupracovat.

O tom, zda by se v blízké budoucnosti úloha, kterou Evropa sehrává při podpoře EU-27, měla či neměla změnit, se bude dále jednat v nadcházejících měsících. Komise je odhodlána tuto debatu s občany, sociálními partnery, dalšími orgány EU a vedoucími představiteli EU-27 prohloubit a rozšířit. Cílem tohoto diskusního dokumentu je připravit půdu pro diskusi, která by měla v zásadě objasnit dvě otázky: S jakými problémy by se měly naše země společně vypořádat? Jakým přínosem v tomto úsilí mohou být nástroje na úrovni EU?

Tato debata by měla rovněž přihlídnout ke skutečnosti, že sociální aspekty se neomezuje pouze na oblasti „klasické“ sociální politiky. V tomto ohledu budou příští diskusní dokumenty o využití potenciálu globalizace, prohloubení hospodářské a měnové unie a budoucnosti financí EU řešit rovněž otázky důležité pro budoucí sociální rozměr Evropy.

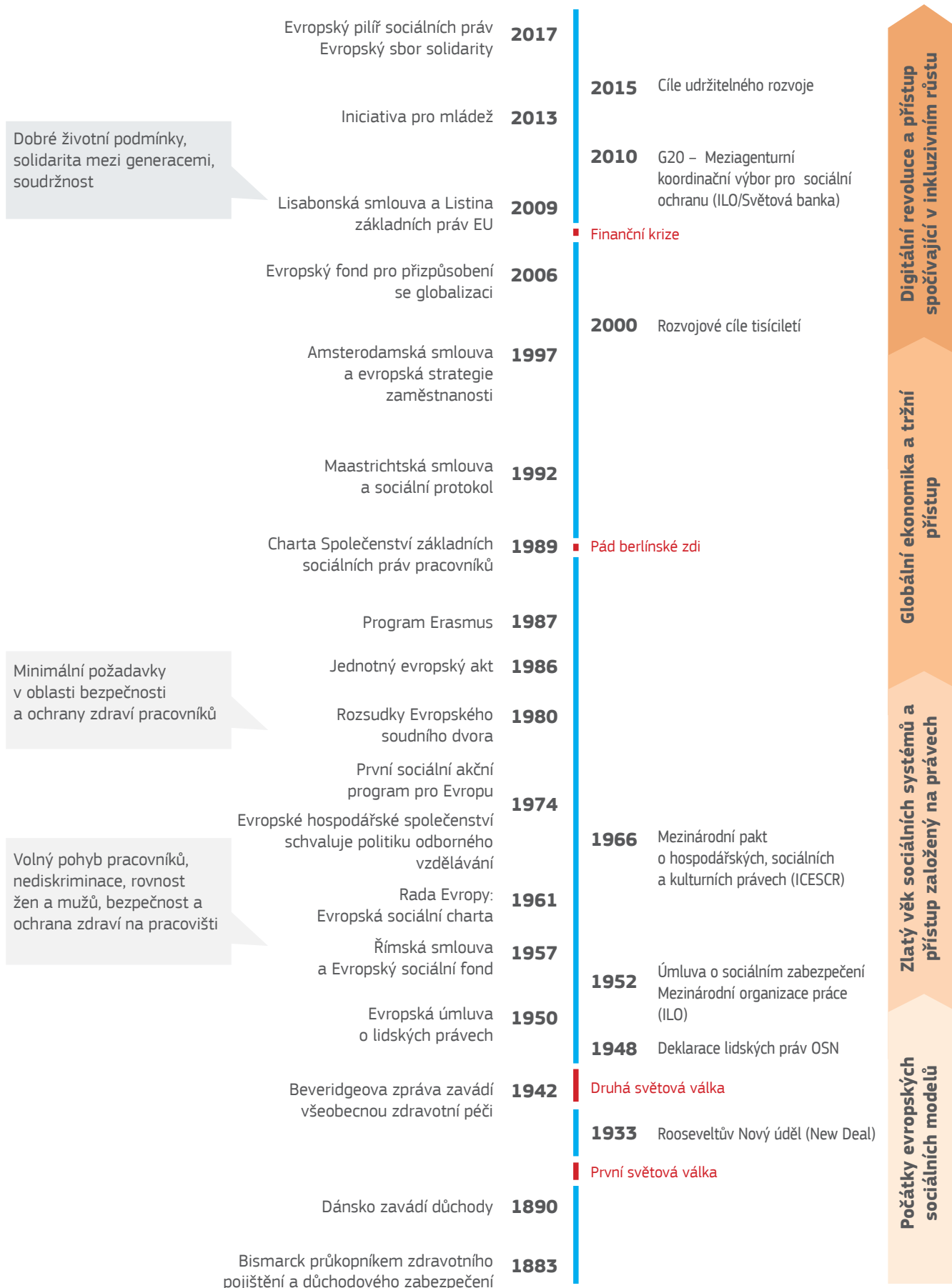
Společně s Komisí připravuje švédská vláda v Göteborgu dne 17. listopadu 2017 sociální summit na téma spravedlivých pracovních míst a růstu. Do té doby Komise doufá, že tento diskusní dokument napomůže k plné a otevřené diskusi o tom, kam chtějí naše společnosti směřovat a jak jim v tom může Evropa pomoci.

Přílohy

PŘÍLOHA 1 | SOCIÁLNÍ EVROPA: ČASOVÁ OSA

PŘÍLOHA 2 | NEDÁVNÉ A NADCHÁZEJÍCÍ INICIATIVY KOMISE: VÝBĚR

- **Evropský pilíř sociálních práv**
- Aktualizace **standardů pro ochranu zdraví a bezpečnosti na pracovišti** s ohledem na směrnici o karcinogenech a mutagenech
- **Začlenění dlouhodobě nezaměstnaných** na trh práce
- **Podpora rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem**
- Strategický závazek ohledně **rovnosti žen a mužů** 2016–2019
- Podpora mobility (přezkoumání **směrnice o vysílání pracovníků**) a koordinace sociálního zabezpečení za účelem přenositelnosti dávek
- Návrh **Evropského aktu přístupnosti**
- Cesty prohlubování dovedností pro dospělé, které jim umožní získat minimální úroveň gramotnosti, matematické gramotnosti a digitálních dovedností

Legislativa

Financování

- **Evropské strukturální a investiční fondy**
- **Evropský fond pro strategické investice**
- **Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí:** podpora více než 1,4 milionu mladých lidí při stážích, učňovské přípravě nebo umístění do zaměstnání
- **Erasmus+:** podpora více než 9 milionů mladých Evropanů za posledních 30 let
- **Erasmus Pro** určený pro přeshraniční učňovskou přípravu
- **Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci**
- **Horizont 2020:** investice do výzkumu a inovací
- **Program pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI)** pro snadnější přístup k mikroúvěrům a sociálnímu podnikání
- **Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD)**
- Vytvoření **Evropského sboru solidarity**

- **Přepracovaný evropský semestr:** cílená doporučení pro jednotlivé země, posílený **rozměr týkající se eurozóny** a rozsáhlé kontakty na vnitrostátní úrovni s vládami, sociálními partnery a občanskou společností
- Cíle EU a vnitrostátní cíle týkající se zaměstnanosti, vzdělání, snižování chudoby, výzkumu, vývoje a energetiky, jakož i změny klimatu prostřednictvím **strategie Evropa 2020**
- **Akční plán pro integraci státních příslušníků třetích zemí**
- **Záruka pro mladé lidi**
- **Nová agenda dovedností** pro Evropu
- Kampaň Evropské agentury pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (OSHA): **Zdravá pracoviště pro všechny věkové skupiny**

Doporučení

Spolupráce

- Reforma **trojstranné sociální vrcholné schůzky** a změna zaměření **makroekonomického dialogu**
- **Společné prohlášení** Rady, Komise a sociálních partnerů o novém začátku pro sociální dialog
- Aktivní zapojení evropských sociálních partnerů do politických priorit EU (investice, jednotný digitální trh, energie)
- Výroční konference pro inkluzivní růst s **občanskou společností**
- **Koalice pro digitální dovednosti a pracovní místa**
- **Evropský rok kulturního dědictví 2018**
- **Referenční síť pro léčbu vzácných a komplexních onemocnění**

